

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Baudžiamosios justicijos katedra

Edvino Siudiko,
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studento

Magistro darbas

Savanoriško vertimosi prostitucija baudžiamasis teisinis vertinimas

Criminal legal assessment of voluntary prostitution

Vadovas: doc. dr. Andrej Gorbatkov

Recenzentas: partnerystės doc. Arūnas Meška

Vilnius

2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame rašto darbe atliekamas savanoriškos prostitucijos baudžiamasis teisinis vertinimas. Siekiant išsamiai išnagrinėti savanorišką prostituciją, reikia analizuoti jos sąvoką, atskirti ją nuo kitų prostitucijos rūšių. Taip pat nagrinėjant savanorišką prostituciją, būtina apžvelgti jos raidą bei istoriją. Be kita ko, svarbu apžvelgti ir kitų Europos valstybių požiūrį į prostituciją bei reglamentavimo modelius bei išnagrinėti savanorišką prostituciją Lietuvoje, aptarti baudžiamosios atsakomybės taikymo arba netaikymo problemas.

Pagrindiniai žodžiai: prostitucija, savanoriška prostitucija, priverstinė prostitucija, baudžiamosios atsakomybės taikymo problemos, prostitucijos raida bei motyvai, prostitucijos reglamentavimas Lietuvoje.

This work analyses criminal legal assessment of voluntary prostitution. In order to examine voluntary prostitution, it is necessary to analyse its concept and distinguish it from other types of prostitution. It is also necessary to review the development and history of voluntary prostitution. Among other things, it is important to review the attitudes of other European states towards prostitution and regulatory models, also it is important to examine voluntary prostitution in Lithuania and to discuss problems of application or non-application of criminal liability.

Keywords: prostitution, voluntary prostitution, forced prostitution, problems of application of criminal liability, development and motives of prostitution, regulation of prostitution in Lithuania.

TURINYS

IŽANGA	2
1. SAVANORIŠKOS PROSTITUCIJOS SAMPRATA.....	4
1.1. Prostitucijos sąvoka ir rūšys.....	4
1.2. Istorinė prostitucijos raida.....	11
1.3. Savanoriškos prostitucijos raida bei reglamentavimas Lietuvoje.....	14
2. SAVANORIŠKOS PROSTITUCIJOS REGLAMENTAVIMAS EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBĖSE	21
2.1. Savanoriškos prostitucijos legalizavimas Europos Sąjungos valstybėse	21
2.2. Savanorišką prostituciją draudžiančios Europos valstybės.....	30
3. BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS UŽ SAVANORIŠKĄ PROSTITUCIJĄ TAIKYMO ARBA NETAIKYMO PROBLEMOS.....	33
4. GEROSIOS UŽSIENIO ŠALIŲ PRAKTIKOS ĮGYVENDINIMO GALIMYBĖS LIETUVOJE.....	43
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	46
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	48
SANTRAUKA.....	54
SUMMARY	55

IŽANGA

Temos aktualumas. Nepaisant to, kad šiuolaikiniame pasaulyje daugumos asmenų „gyvenimo kokybė“ gerėja, verta pripažinti, kad vertimosi prostitucija tema vis dar išlieka aktuali, kadangi ši veikla, nepaisant visuomenės sąmoningumo pokyčių, yra nemažos dalies asmenų pragyvenimo šaltinis. Įprastai į prostituciją yra žvelgiama kaip į absoliučiai neteisėtą reiškinį, kuris užtraukia atsakomybę, tačiau šiame rašto darbe, analizuojančiame savanoriškos prostitucijos baudžiamąjį teisinį vertinimą, yra pateikiamas kur kas liberalesnis požiūris bei šios laikysenos tikslai ir motyvai. Ši tema yra itin aktuali, nes dažnai asmenis, užsiimančius prostitucijos veikla, yra stengiamasi nubausti, perauklėti bei priversti imtis priemonių keisti savo gyvenimo būdą, tačiau iš tiesų yra mažai aiškinamasi, kas tokiems žmonėms nutinka, kodėl jie pasirenka savanoriškos prostitucijos veiklą, kokia jų socialinė aplinka bei psichologinė būseną. Šiame rašto darbe yra plačiai analizuojami savanorišką prostituciją draudžiančių šalių praktika, atliepiant ją kitų valstybių, kurios savanorišką prostituciją legalizavo, motyvais bei tikslais.

Darbo tikslas. Šio rašto darbo tikslas yra atkleisti savanoriškos prostitucijos baudžiamąjį teisinį vertinimą, pateikiant išsamią šio instituto sąvokos bei raidos analizę. Pastebėtina, kad šio rašto darbo tikslas yra ne tik ištirti patį savanoriškos prostitucijos dalyką *per se*, bet ir atskleisti šio instituto baudžiamąjį teisinį vertinimą Lietuvoje bei kitose užsienio šalyse, apžvelgti legalizavimo bei kriminalizavimo probleminius aspektus, be kita ko, pasiūlant gerosios užsienio praktikos įgyvendinimo galimybes Lietuvoje.

Darbo uždaviniai.

- 1) Išanalizuoti savanoriškos prostitucijos raidą bei atskleisti šio instituto sąvoką;
- 2) Ištirti savanoriškos prostitucijos legalizavimo atvejus, apžvelgiant šalių teisinę praktiką;
- 3) Įvertinti savanorišką prostituciją draudžiančių šalių motyvus ir tikslus;
- 4) Išnagrinėti bendrą savanoriškos prostitucijos veiklos vertinimą įvairiose šalyse;
- 5) Įvertinus užsienio šalių praktiką savanoriškos prostitucijos veiklos atžvilgiu, išanalizuoti progresyvios praktikos įgyvendinimo galimybes Lietuvoje;

Darbo objektas. Savanoriško vertimosi prostitucija baudžiamasis teisinis vertinimas Lietuvoje bei užsienio šalyse, kriminalizavimo bei legalizavimo probleminiai aspektai.

Metodai. Visų pirma yra naudojamas dokumentų analizės metodas, kurio pagalba yra atskleidžiami prostituciją reglamentuojančių teisės aktų turinys. Be kita ko, šiame rašto darbe taip pat yra naudojamas lyginamasis metodas, kuris leidžia įvertinti Lietuvos ir Europos Sąjungos valstybių narių savanoriškos prostitucijos draudimo bei legalizavimo

atvejus, išgrynina progresyvią praktiką. Kartu su išvardintais metodais yra naudojamas ir analitinis metodas, kuris padeda atskleisti bei įvertinti mokslininkų požiūrį bei baudžiamąjį teisinį vertinimą savanoriškos prostitucijos vertimosi atveju. Be kita ko, šiame rašto darbe yra naudojamas ir istorinis metodas, kurio pagalba yra atliekama savanoriškos prostitucijos institutų reglamentuojančių teisės aktų redakcijų bei jų sekos analizė.

Darbo originalumas. Šis magistro darbas yra originalus tuo, kad padeda ne tik atriboti priverstinės prostitucijos sąvoką nuo savanoriškos, tačiau ir pateikia išsamią savanoriškos prostitucijos instituto raidos analizę, šio instituto teisinį įvertinimą įvairių šalių praktikoje. Be kita ko, šis rašto darbas yra originalus tuo, kad ne tik pateikia savanorišką prostituciją draudžiančių šalių atvejus, tačiau taip pat šiame rašto darbe yra pateikiama ir savanorišką prostituciją legalizavusių valstybių motyvai bei tikslai. Dar daugiau, šiame rašto darbe yra pateikiama itin jautri asmenų, kurie verčiasi savanoriška prostitucija, socialinė bei psichologinė analizė, leidžianti suprasti, kodėl trumparegiškas savanoriškos prostitucijos draudimas negali būti sėkmingas. Lietuvoje pristatytuose magistro darbuose apie prostituciją, plačiau yra nagrinėjama priverstinės prostitucijos atvejai, kuomet asmenys ne savo noru užsiima šia veikla, o tokie atvejai iš esmės yra analizuojami greta nusikalstamos veikos – prekybos žmonėmis – sudėties. Vis dėl to, šis magistro darbas atskleidžia kur kas jautresnę prostitucijos pusę, kuomet asmenys vystyti šią veiklą ryžtasi savo noru, tačiau apie tokio pobūdžio veiklą yra mažai aptariama tiek jau pristatytuose magistro darbuose, tiek mokslinėje doktrinoje. Galima pastebėti, kad iki šiol pristatyti magistro darbai panašiomis temomis analizuoja prekybos žmonėmis baudžiamuosius teisinius bei kriminologinius aspektus, prostitucijos paplitimą Europos Sąjungos kontekste, taip pat tiria prostituciją ir jos ryšį su kitomis socialinėmis deviacijomis, dar daugiau, pristatytuose magistro darbuose yra analizuojama ar prostitucija laikytina teisėto verslo forma, pristatoma prostitucijos ir sąvadavimo kriminologinė analizė. Šiuose darbuose išsamiai rašoma apie priverstinę prostituciją ar jos rūšis, tačiau savanoriška prostitucija atlieka viso labo pagalbinį, lyginamąjį vaidmenį. Šiame rašto darbe, pirmą kartą išsamiai nagrinėjama savanoriška prostitucija bei atliekamas jos baudžiamasis teisinis vertinimas.

Svarbiausi šaltiniai. Šiame rašto darbe itin aktualūs Lietuvos Respublikos nacionaliniai bei tarptautiniai teisės aktai, tarp kurių itin reikšmingas – Parlamentinės Asamblėjos rezoliucija 2007 metų spalio 4 d. Nr.1579/2007 Prostitution – Which stance to take? Ypatingai svarbūs šiame rašto darbe buvo Lietuvos ir užsienio šalių teisės mokslininkų straipsniai bei kitos publikacijos, kurie padėjo atlikti nuodugnesnę temos analizę.

1. SAVANORIŠKOS PROSTITUCIJOS SAMPRATA

1.1 Prostitucijos sąvoka ir rūšys

Pradedant prostitucijos sąvokos analizę, reikalinga pastebėti, kad prostitucijos sąvoka yra be galo plati, todėl nuodugni šios sąvokos analizė siekiant kokybiško tyrimo yra itin svarbi. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad didelę reikšmę prostitucijos sąvokos tyrimui turi prostitucijos rūšių identifikavimas, nes tik supratūs, kuo jos skiriasi viena nuo kitos, yra galima tinkamai išnagrinėti savanoriškos prostitucijos sąvoką. Be kita ko, kad būtų galima atskleisti prostitucijos ypatumus, būtina apžvelgti ir prostitucijos istorines ištakas bei prostitucijos raidą.

V. Maksimaitis pažymi, kad prostitucijos pavadinimas etimologine prasme yra kilęs iš lotynų kalbos, lotyniškai „prostare”, reiškia pardavinėtis (Maksimaitis, 1990, p. 35). Jeigu kalbėtume apie konkretesnę prostitucijos sąvoką, prostitucija yra lytinių paslaugų teikimas už atlygį. Tai reiškia, jog asmenų, kurie naudojami prostitucijos paslaugomis siekiai skiriasi nuo asmens, kuris teikia prostitucijos paslaugas. Asmeniui, kuris perka tokią paslaugą, ji yra reikalinga patenkinti lytinius troškimus, o asmuo teikiantis paslaugą tai daro tam, kad užsidirbtų pinigų pragyvenimui (Pajumets, 2004, p. 36). Nors tokia mokslininkų analizė leidžia aptakiai įvertinti prostitucijos sąvokos reikšmę, yra tikslinga atlikti ir prostitucijos sąvokos leksikologinę analizę. Tarptautiniame žodžių žodyne prostitucija apibrėžiama dar tiksliau, jame yra teigiama, kad tai yra lytinis santykiavimas arba kūno pasiūla gašlumui patenkinti už materialinį atlyginimą (Tarptautinių žodžių žodynas, 1985 m., p. 241). Po skirtingų šaltinių analizės galima daryti preliminarias išvadas, kad prostitucijai yra būtinas atlygintinumo elementas už suteiktas seksualines paslaugas. Vis dėlto minėtose sąvokos analizėse nėra kalbama apie itin svarbų veiksni – seksualines paslaugas teikiančio asmens sutikimą. Pastebėtina, kad lytiniai santykiai tarp dviejų asmenų įprastai susiklosto abipusiu sutikimu, panašiai vyksta ir prostitucijoje: paslaugų teikėjas sutinka atlikti tam tikrus dalykus už kuriuos paslaugų pirkėjas sumoka, tačiau realiame gyvenime būna ir tokių atvejų, kuomet tai yra daroma prieš asmens valią ar netgi apgaunant seksualinių paslaugų teikėją, po lytinio akto paslaugos tiekėjui nesumokant pinigų, nes ne visose valstybėse seksualinių paslaugų teikėjų interesai, santykiyje su klientu, yra saugomi.

US Legal Definitions elektroniniame žodyne, pateikiamoje prostitucijos sąvokoje galime pastebėti, jog prostitucija yra natūralaus arba prievartinio seksualinio santykio užsakymas. Kitaip tariant, atliekant prostitucijos sąvokos analize, reikalinga pastebėti, kad

pradedama aiškinti viena prostitucijos rūšių – prekyba žmonėmis. Dar daugiau, E. Burkett prostitucija sulygina net su vergove (Burkett, 1997, p. 12). Taip yra todėl, jog labai didelė dalis asmenų, teikiančių prostitucijos paslaugas, tai atlieka ne savo noru, jie yra stumiami prievartos. Tokius sekso paslaugų teikėjus nuolatos kažkas valdo, jiems nėra galimybės pasitraukti ir pradėti kitoki gyvenimą. Asmuo, valdantis sekso paslaugų teikėjus, yra sąvadautojas. Atsiradus sąvadautojo elementui, iš karto galima teigti, kad tokiame santykiyje nebėra savanoriškos prostitucijos, nes tokiu atveju sąvadautojas atlieka visus pasirinkimus už asmenį, teikiančią seksualines paslaugas. Tiesa, būna atvejų, kai žmonėmis prekiaujama ne tik dėl prostitucijos, bet ir dėl vergovės, neteisėtų kovų, vagysčių (DELFI, 2015), tačiau šiame darbe aktuali tik prekyba žmonėmis prostitucijos tikslais. Sąvadautojas yra asmuo, kuris pelnosi iš kitų asmenų teikiamų seksualinių paslaugų, svarbu pažymėti, kad pasitaiko ir tokių atvejų, kai asmenys patys savo noru dirba sąvadautojui dėl darbo vietos suteikimo ar klientų rato, tačiau dažniausiai tai sufleruoja aktyvios ar pasyvios prievartos buvimą. Būtent todėl toks pasipelnymas iš kito asmens prostitucijos daugelyje valstybių yra uždraustas, net jeigu tose šalyse prostitucijos institutas yra bent dalinai legalus. Taigi, galima daryti išvadą, kad nepaisant pačios savanoriškos prostitucijos *per se* legalizavimo atvejo valstybėse, priverstinė prostitucija, kuomet asmuo yra priverstas teikti seksualines paslaugas ne savo noru, visais atvejais yra neteisėtas reiškinys.

Pastebima ir tai, kad V. Gleeson yra atkreipęs dėmesį, kad susiformavusio prostitucijos instituto pagrindinis tikslas yra parduoti seksualines paslaugas ir gauti pelną (Gleeson 1992, p. 184). Dar daugiau, sekso darbuotojai traktuojami kaip legitimuotos profesijos atstovai (Sex Work and Sex Exploitations in the EU 2004). Atkreiptinas dėmesys, kad šis terminas buvo sukurtas siekiant kitaip apibrėžti komercinį seksą – ne kaip socialines ar psichologines tam tikros klasės moterų charakteristikas, bet kaip pajamas teikiančią veiklą, moterų ir vyrų įdarbinimo, užimtumo formą. Todėl į sekso industrijos apibrėžimą galima įtraukti labai daug veiklos sričių, susijusių su žmogaus kūno panaudojimu, siekiant gauti materialinę naudą. Sekso industrija apima įvairias žmonių grupes, kurios už teikiamas seksualines paslaugas ima pinigus ar kitoki užmokestį. Sekso industrija yra neatsiejama nuo sąvadautojų ar kitaip vadinamų „vadybininkų“, kurie vysto ir plėtoja verslą, rūpinasi klientais, reklama ir pajamomis. Viena iš pagrindinių ir daugiausiai pelno teikiančių sekso industrijos sričių – prostitucija (Sex Work and Sex Exploitations in the EU 2004). Vertinant V. Gleeson įvardijamą sekso industrijos reiškinį, galima pastebėti, kad prostitucija joje sudaro tik tam tikrą elementą, nes be tiesioginio sekso paslaugų teikimo, sekso industrijoje egzistuoja daugybė būdų, susijusių su asmenų „savo kūno“ pardavinejimu kitų asmenų pasitenkinimo tikslais.

Atkreiptinas dėmesys, kad įprastai prostitucijos mechanizmas yra labai paprastas: jį sudaro du arba trys elementai. Paprastuoju atveju, prostitucijoje dalyvauja tik seksualinių paslaugų teikėjas ir pirkėjas, tačiau, kaip ir minėta anksčiau, egzistuoja ir priverstinė prostitucija, tuomet atsiranda trečias veiksnys – sąvadautojas. Sąvadautojas tampa tarsi tarpininku tarp kliento ir teikėjo. Dažniau pasitaikantis atvejis, kai seksualinių paslaugų teikėją valdo sąvadautojas (Barry, 1995, p. 481). Viena iš sąvadautojo funkcijų yra pritraukti naujų lytinių paslaugų teikėjų, kitaip tariant, asmenys yra užverbuojami. Dažniausias verbavimo būdas yra pažadai, kurių niekada taip ir nesiekama ištesėti. Pasitaiko ir atvejų, kai asmenys patys įsitraukia į tokį prostitucijos modelį tikėdamiesi geresnio gyvenimo. Šiuolaikiniame pasaulyje bene vienas dažniausių verbavimo būdų yra pasitelkiant socialinę mediją, pažintines svetaines. Toledo Universiteto straipsnyje buvo pateikta, kad tai yra sparčiausiai augantis verbavimo būdas (University of Toledo, 2018). Lengviausios aukos yra nepilnamečiai, todėl jie yra dažniausias taikynys. Blogiausia tai, jog net jeigu aukos nesutinka su užpuolikų reikalavimais, jie nenustoja jų sekti ir galų gale pagrobia. Pagrobtai asmenys arba būna tvirkinami arba perduoti sąvadautojui ir tuomet išnaudojami seksualiniams troškimams. Ne toks dažnas, tačiau tikriausiai žiauriausias būdas, kuomet asmenys jų artimųjų parduodami seksualinėms paslaugoms siekiant pasipelnėti. Dažniausiai tai nutinka skurdžiose šeimose, kurios dėl juokingo atlygio išduoda savo artimuosius (Delfi.lt, 2017).

Tęsiant itin socialiai jautrios temos – nepilnamečių – analizę prostitucijos kontekste, reikalinga pastebėti, kad prekyba vaikais – vienas iš sunkiausių ir pastarąjį dešimtmetį tarptautiniu mastu ypač paplitęs nusikaltimas, šiurkščiai pažeidžiantis vaiko, kaip ypatingos apsaugos ir priežiūros dėl savo fizinio ir psichinio nebrandumo reikalaujančio asmens, teises, jo garbę ir orumą. Ne išimtis šiuo atveju yra ir Lietuva. Vaikų komercinio seksualinio išnaudojimo, jų pardavimo, prostitucijos ir pornografijos problema yra aktuali dėl valstybės ekonominės, socialinės situacijos bei geografinės padėties (Lietuva – kaip tranzitinė valstybė). Šio nusikaltimo aukomis paprastai tampa 14–18 metų nepilnametės merginos. Vertinant individualių tyrimų metu paaiškėjusias aplinkybes, lankymųsi vaikų globos namuose, specialiosiose mokyklose ir šeimose rezultatus bei vaikų teisių apsaugos problematikos nagrinėjimus su vaiko teisių apsaugos specialistais, teisėsaugos institucijų atstovais, teigtina, kad šiuo metu prekybos žmonėmis aukomis yra nepilnametės merginos, augančios globos namuose ir socialinės rizikos šeimose. Potencialiomis aukomis taip pat tampa specialiųjų mokyklų ugdytiniai, kurie tiek dėl aplinkos poveikio, tiek dėl savo negalios (sutrikusio intelekto) nesugeba įvertinti pavojaus. Socialinės rizikos šeimų vaikai, valkataujantys, elgetaujantys vaikai dažnai netgi savo noru tampa prekybos žmonėmis

aukomis. Kaip teigia J. Vitkauskaitė- Bernard: „Asmenys iš šių socialinių grupių gali būti „samdomi“ vienos valstybės teritorijoje (ne išimtis ir Rytų Europos regiono valstybės), o vėliau pergabenami į kitas valstybes per įvairius tranzito centrus.“ Darytina prielaida, kad vaikai į prekybos žmonėmis ir komercinio seksualinio išnaudojimo tinklą gali patekti ir dėl tėvų patiklumo, ir savo noru suvilioti galimybes gauti gerą užmokestį. Taigi šis dramatiškas reiškinys, J. Vitkauskaitės- Bernard nuomone, turi būti sprendžiamas įvairiose teisinėse ir politinėse institucijose, kurios turėtų laiku imtis reikiamų efektyvių priemonių (Bazylevas, 2015, p. 14). Iš to, kas pasakyta, galima daryti išvadą, kad nepilnamečiai asmenys, atsidūrę prostitucijoje, vienaip ar kitaip yra iš socialiai pažeidžiamos aplinkos, kurioje jų laikysena yra itin trapi. Nevertinant to, kad socialinė grupė – nepilnamečiai asmenys – yra socialiai pažeidžiama grupė, didelę įtaką jų įsitraukimo į prostitucijos industriją lemia gyvenimo kokybė, socialinės integracijos sėkmingumas, globėjų buvimo faktas.

Tęsiant analizę, reikalinga pastebėti, kad galima sutikti, kad prostitucija gali būti savanoriška arba priverstinė (Pajumets 2004, p. 9), tačiau tikslinga yra aptarti ir prostitucijos pobūdį apibūdinančias rūšis. Straipsnyje apie prostituciją (Paura M., 2019) iš pradžių kalbama apie tiesioginę ir netiesioginę prostituciją. Netiesioginė prostitucija yra tarsi prostitucija „po uždangalu“. Netiesioginei prostitucijai priklauso seksualinių fantazijų įgyvendinimas per vaidmenų žaidimą (šiuo atveju yra sukeliamas skausmas, bet nesantys lytiškai), šokis ant kelių (erotinis šokis be lytinio kontakto), masažo salonai (patalpos pritaikytos masažui, tačiau gali būti teikiamos ir sekso paslaugos), keliaujantys pramogų pasaulio atstovai (aktoriai, šokėjai ir panašiai, teikia sekso paslaugas), alaus merginos bei gatvės prekeiviai (stambių bendrovių arba žemės ūkio gėrybių pardavėjų samdomos jaunos moterys skirtos reklamuoti produktus, tačiau seksualinėmis paslaugomis galimai padidina pajamas), pasipelnymas (atlygio paprašoma tik pamačius pasiturinti asmenį, po lytinio akto), femme libre (moterys teikia sekso paslaugas už dovanas), individualūs susitarimai (iš anksto susitarus išlaikomos moterys arba vyrai), svingerių klubai, geišos (moterys, kurios dažniausiai yra palydovės, tačiau galimi ir lytiniai santykiai), seksas už narkotikus, seksas dėl išgyvenimo (vyrauja ten, kur didelis nepriteklus) ir paplūdimių berniukai (vaikiniai draugijai palaikyti, tačiau galimi ir lytiniai santykiai) (Paura M., 2019).

Vis dėlto, šiame rašto darbe daug aktualesnė yra tiesioginė prostitucija. M. Paura pastebi, kad tiesioginės prostitucijos rūšių yra apie vienuolika: gatvės prostitucija, viešnamių prostitucija, eskortas, privačioji prostitucija, vitrininė arba tarpdurių prostitucija, prostitucija klubuose, baruose kavinėse, prostitucija kitose susibūrimo vietose (saunos, grožio salonai), viešbučiuose, naudojant radijo ryšio priemones bei skelbimai įvairiuose

portaluose. Gatvės prostitucija – Europoje vienas iš labiausiai paplitusių būdų, ten kur prostitucija nėra legali. Gatvėje, asmenys teikiantys seksualines paslaugas, ieško klientų, kadangi tokiai prostitucijos rūšiai nereikalingas išankstinis susitarimas, paslaugas teikiamos nuošaliuose gatvėse, transporto priemonėse, arba laikinai nuomojamose patalpose. Pastebima, kad tokios prostitucijos rūšis yra ypatingai paplitusi ten, kur darbo vietų skaičius bei pasiūla yra itin ribota.

Tęsiant tiesioginės prostitucijos analizę, reikalinga pastebėti, kad viešnamių prostitucija yra teikiama tose vietose, kuriose patalpos yra specialiai pritaikytos teikti sekso paslaugas, todėl iškart galime daryti išvadą, kad tokia prostitucija labiausiai paplitusi šalyse, kuriose prostitucija yra legali (Nyderlanduose, Australijoje, Naujojoje Zelandijoje, Tailande, Lotynų Amerikoje). Viena iš tiesioginės prostitucijos formų – eskortas yra unikali tuo, kad ji paplitusi visame pasaulyje, nepaisant to, ar prostitucija konkrečioje šalyje yra legalizuota. Dažniausiai eskorto darbuotojus klientas išsikviečia telefonu arba to paprašo viešbučio darbuotojų, tačiau pasitaiko ir atvejų, kai eskorto paslaugas galima užsisakyti iš katalogų ar tiesiog apsilankius tam pritaikytame tinklalapyje. Privačioji prostitucija yra tarsi viešnamių prostitucijos ir eskorto mišinys. Taip yra todėl, kad kaip ir eskorte, klientas išsikviečia sekso darbuotoją telefonu, tačiau paslaugos teikiamos tik sekso darbuotojų patalpose.

Dar viena prostitucijos rūšis yra vitrininė arba tarpdurių prostitucija. Šiuo atveju viešnamių darbuotojai yra matomi viešai: tai yra tiesiog stovintys prie viešnamių arba – šaltesnio klimato šalyse – vitrinose asmenys. Vitrinos dažnai būna tiesiog šalia kelio, kuriame eismas yra intensyvus, todėl matomumas itin geras. Tokia prostitucijos rūšis paplitusi ten, kur prostitucija yra legali (daugiausiai Amsterdame ir Hamburge, tačiau galima pastebėti ir Belgijoje). Prostitucija taip pat tarpsta klubuose, kavinėse, baruose, karaokės baruose, diskotekose. Klientai yra kalbinami susibūrimo vietose, kuriose dažniausiai vartojamas alkoholis. Alkoholio paveikti klientai linkę išleisti daugiau pinigų bei lengviau pasiduoda įkalbinėjimams, todėl toks būdas yra populiarus. Klientai yra aptarnaujami tiesiog viešojoje vietoje, tualete arba kitur. Ši rūšis taip pat yra plačiai paplitusi visame pasaulyje. Pastebima, kad yra galimas kalbinimas ir kitose susibūrimo vietose, dažniausiai tai yra tokios vietos, kuriose lankosi išskirtinai vyrai. Tokios vietos gali būti saunos, pirtys, barzdų priežiūros salonai. „Prie durų“ arba viešbučiuose, yra prostitucijos rūšis, kuri yra paplitusi visame pasaulyje, ypatingai ten, kur dažniausiai lankosi vieniši vyrai. Tokiu atveju kontaktas užmezgamas tiesiog viešbučių kambariuose arba privačiuose svečių namuose.

Dar viena rūšis, paplitusi po visą pasaulį – prostitucija transporto priemonėse. Seksualinių paslaugų teikėjai tokias paslaugas teikia laivuose, vilkikuose, traukiniuose. Galima aptarnauti ekipažą, keleivius arba tiesiog susirasti klientų tarpinėse arba galinėse stotelėse. Radijo ryšio naudojimas siekiant suteikti paslaugas - vienas mažiausiai populiarių būdų, kuris iš esmės yra naudojamas tik Jungtinėse Amerikos Valstijose. Tokiu būdu klientų ieškoma tiesiog važinėjant greitkeliais, bendraujant radijo ryšio priemonėmis žargonu. Klientai aptarnaujami sustojimų arba stovėjimo vietose.

Paskutinė M. Paura apibūdintos prostitucijos rūšis yra tiesiog įvairūs viliojimo būdai. Klientus bandoma suvilioti informavimo priemonėmis, tokiomis kaip: skelbimai, reklamos laikraščiuose, sekso darbuotojų katalogai su jų telefonų numeriais, internetinė paieška virtualiuose viešnamiuose ir kt. Tokie būdai populiarūs ten, kur yra sparčiausias internetas, geriausias mobilusis ryšys. Ypač populiaru valstybėse, kuriose sekso paslaugų reklama yra ribojama įstatymų (Jungtinė Karalystė, Švedija) (Paura M., 2019).

Tokios prostitucijos rūšys labiausiai apibūdina abi prostitucijos rūšis: savanorišką ir priverstinę. Reikalinga pastebėti, kad savanoriška prostitucija, vadovaujantis mokslininkų pateiktomis išvadomis, yra tuomet, kai asmuo savarankiškai niekieno neverčiamas laisva valia pasirenka teikti seksualines paslaugas už atlygį, tuo tarpu priverstinė prostitucija visuomet veikia santykiyje su kitais asmenimis, kurie tam tikromis poveikio priemonėmis, dažniausiai naudodami smurtą (ekonominį, psichologinį, fizinį) kontroliuoja ir organizuoja asmens teikiamas paslaugas. Reikalinga pažymėti, kad daugelis klientų ieškojimo būdų yra viešas ir vykdomas viešose vietose, todėl dažniau viešai matomi seksualinių paslaugų teikėjai įprastai dirba savo noru. Taip pat kaip ir minėta, kuomet prostitucijos santykiyje yra prievartos elementų, klientų ieško sąvadautojas, nes seksualinių paslaugų teikėjui išėjus į gatvę, gali kilti nesklandumų, bandymų pabėgti, kyla bendradarbiavimo su policija grėsmė, todėl toks klientų ieškojimo būdas gali tapti jiems per daug pavojingas. Vis dėlto, dažnai prievartos veikiamuose santykiuose vyrauja spauda, prostitucijos aukos neretai bijo ieškoti pagalbos, todėl dažnu atveju viešas klientų ieškojimo modelis taip pat yra įmanomas. Pastebėtina, kad šiomis įvardijamomis rūšimis savanoriškos prostitucijos analizė nesibaigia. Spaudoje randama begalė straipsnių apie elitiniais vadinamus sekso paslaugų teikėjus, taip nutinka todėl, kad neretai seksualinių paslaugų teikėjos yra „reitinguojamos“. Kitaip tariant, klasifikuojamos galimai pagal uždarbį. Tokie sekso paslaugų teikėjai uždirba tūkstantinius atlyginimus (Kazlauskaitė, 2017). Vidurinio ar žemiausio lygio sekso paslaugų teikėjai pasitenkina mažesniu atlygiu, tačiau, kaip galime pastebėti, tai tikrai nesumažina noro tokiu būdu pasipelninti. Vis dėlto, mokslininkės I. Kazlauskaitės pozicija gali būti kritikuotina, atsižvelgus į tai, kad paslaugų teikėjų

„reitingavimas“ dažnai gali būti ne tik pozityviai susijęs su paslaugų teikėjų gaunamomis pajamomis, tačiau toks „reitingavimas“ gali prisidėti ir prie socialiai jautrių visuomenėje klijuojamų etikečių reiškinių. Dar daugiau, neretai itin išvystę prostitucijos veiklą asmenys yra veikiami iš „pogrindžio“ kitų asmenų, kuriems galimai atitenka paslaugas suteikiančių asmenų pajamos.

Ypatingai reikšmingas gaires pateikia Europos Parlamentas savo 2014 m. vasario 3 d. pranešime „Dėl seksualinio išnaudojimo ir prostitucijos ir jų poveikio lyčių lygybei“, kuriame atkreipia dėmesį, kad prostitucija ir seksualinis išnaudojimas yra su lytimis labai susijusios problemos, kurios pažeidžia žmogaus orumą bei prieštarauja žmogaus teisių principams. Taip pat pabrėžia, kad duomenys rodo, jog dauguma prostitucija užsiimančių asmenų mūsų visuomenėje pripažįstami pažeidžiamais asmenimis, 80–95 proc. prostitucija užsiimančių asmenų, prieš patekdami į prostitucijos verslą, patyrė kokios nors formos smurtą (žagininimą, kraujomaišą, pedofiliją), 62 proc. šių asmenų buvo išžaginti, o 68 proc. kenčia nuo potrauminio streso sutrikimo, panaši dalis asmenų tapo kankinimo aukomis. Šis Europos Parlamento pranešimas, analizuojant prostitucijos sąvoka, yra ypatingai svarbus, nes paaiškina asmenų vertimosi prostitucija priežastis, kurios dažnai yra itin jautrios, susijusios su jų patirta bet kokios forma prievarta, pažeidžiamumu bei kitomis socialinėmis problemomis. Šios Europos Parlamento įvardijamos priežastys yra aktualios ir tuo, kad tinka tiek priverstinės, tiek savanoriškos prostitucijos atveju, nes atkreipia dėmesį į patį prostitucijos veiklą besiverčiantį žmogų, jo patiriamus sunkumus.

Taigi, apibendrinant tai, kas pasakyta, reikalinga dar kartą atkreipti dėmesį, kad prostitucija yra labai plati sąvoka, ją sudaro daug rūšių, porūšių. Svarbu įvertinti ir tai, kad sparčiai besivystančioje sekso industrijoje prostitucijos sąvoka yra itin dinamiška. Vis dėlto, galima sutikti, kad asmenys, pasirinkę savanoriškai užsiimti prostitucijos veikla dažniausiai išgyvena ekonominę-socialinę, kultūrinę, vertybinę, švietimo bei integravimosi krizę (Sipavičienė, 2004, p. 23). Dar daugiau, galime pastebėti, kad neretai asmenys būna įviliojami į prostitucijos mechanizmą apgaule, prievarta bei smurtu, tokiu atveju jau susiduriame su priverstine prostitucija. Iš to, kas pasakyta, galima daryti sekančias išvadas, kad prostitucija, nepaisant jos pasireiškimo būdų, kurių aptarta šiame rašto darbe net vienuolika, iš esmės gali būti savanoriška ir priverstinė, tačiau skirtumas tarp šių dviejų valinių elementų yra itin reikšmingas, nes priverstinė prostitucija visuomet yra kriminalizuota, priešingai nei savanoriška, tačiau apie tai išsamiau bus aptarta kituose šio rašto darbo skyriuose.

1.2. Istorinė prostitucijos raida

Apžvelgus prostitucijos sąvoka, galima pastebėti, kad didžioji dalis prostitucijos rūšių yra plačiai paplitusios visame pasaulyje, tai tampa tarsi verslu ar pragyvenimo šaltiniu. Prostitucijos populiarumo visame pasaulyje priežastis, arba, kitaip tariant, jos paplitimo mastą yra tikslinga atskleisti pasitelkus istorinę prostitucijos raidos analizę.

Kaip ir šiuolaikiniame pasaulyje, požiūris į prostituciją kinta (Pajumets 2004, p. 17). Vienose valstybėse ji yra legali, kitose uždrausta. Tiesa, toks dviprasmiškas savanoriškos prostitucijos baudžiamasis teisinis vertinimas pastebimas jau nuo senų laikų. Didžiosios Rytų, Antikos, Vakarų civilizacijos nepalankiai vertino prostituciją, net įstatymiškai persekiojo ją. Prieš šį reiškinį kovojo ir filosofai, religijos bendruomenės, valstybinės institucijos ir visuomenės grupės. Prostitucija buvo vadinama „socialiniu blogiu“ ir „visuomenės išsigimimo požymiu“. Nors ir buvo stengiamasi prostituciją panaikinti, tačiau, kaip matome dabar, ji egzistuoja iki šių dienų. Yra nuomonių, kad taip yra dėl mūsų žmogiškosios prigimties ir lytinio potraukio būvimo (Acus, 2001, p. 56). Dažnai prostitucija yra laikoma viena seniausių profesijų pasaulyje. Panašų reiškinį į prostituciją galima pastebėti jau keturis tūkstančius metų prieš Kristų rašytuose metraščiuose (Clarkson, 1939, p. 296). Tačiau aiškesnę ir ryškesnę prostitucijos raidos tąsą galime pastebėti prieš 2,5 tūkstančio metų. Bene seniausia prostitucijos rūšis buvo viešieji namai. Europoje viešieji namai atsirado jau 550 metų prieš Kristų. Tokia prostitucija atsirado Atėnuose po Solono reformų ir konkuravo su prostitucija labai pamėgtos Romėnų pramogos vietoje, tai yra pirtyje. Viešuosiuose namuose prostitutės buvo skirstomos į tris grupes: dikteriadas, auletristes ir heteras (Acus, 2001, p. 60). Kitaip sakant, seksualinių paslaugų teikėjų pasiskirstymas egzistavo jau labai seniai. Viduramžio Europoje prostitucija įgavo „bordelio“ formą. Nors dvidešimtame amžiuje „bordeliai“ šiek tiek prarado savo vaidmenį, tačiau vis tiek egzistuoja iki šių dienų. Apžvelgus šią itin ankstyvą prostitucijos formavimosi reiškinį, reikalinga pastebėti, kad seksualines paslaugas teikiantys subjektai įvairiuose šalyse įgaudavo skirtingus pavadinimus, prostitucijos egzistavimo formos taip pat formavosi skirtingose terpėse, tačiau iš esmės šių prostitucijos formavimosi reiškinų tikslas iki šių dienų išliko toks pat – seksualinių paslaugų suteikimas.

Kinijoje prostitucija egzistuoja taip pat nuo senų laikų – nuo Čžou dinastijos valdymo pradžios. Prostitucija tuo laikmečiu įgavo institucines formas. Būtent šios dinastijos valdymo metais, aristokratai savo namuose laikydavo didžiulį būrį kurtizanių, muzikančių, aktorių, palydovių, eunuchų, dariusių įtaką svarbiems valstybiniam sprendimams. Tai tarsi buvo prostitucijos ištakos Kinijoje. Kai Kiniją pradėjo valdyti Tan dinastija, buvo galutinai

suformuotas prostitučių luomas. Į prostitučių luomą buvo įtrauktos tiek neraštingos, tiek subtilios kurtizanės, kurios gerai mokėjo šokio meną. Tuo metu susiformavo ir prostitučių „ruošimo“ sistema, mažas mergaites tiesiog nupirkdavo arba pagrobavo ir išmokius pagrindų, parduodavo turtingiems globėjams arba viešnamiams. Tokią sistemą tobulino ir japonai, nors jų geišos šiomis dienomis yra tiesiog puikiai paruoštos socialinės darbuotojos arba kaip ir minėta anksčiau, palydovės (Acus, 2001, p. 60). Dar daugiau, vertinant ištakas Indijoje, pastebimas „devadasis“ vaidmuo. Tai yra tarsi šokančios šventyklų merginos, kurios ne tik dainuodavo ir šokdavo, bet ir būdavo įtraukiamos į šventyklų prostituciją. Šventykloje atliekamas lytinis aktas įgaudavo religinio ritualo reikšmę, o pajamos atitekdavo šventykloms (Acus, 2001, p. 60). Pastebima, kad nuo seniausių laikų prostitucijos veikla, nepaisant jos skirtingų formų, buvo itin paklausia, todėl užsiimti šiuo „amatu“ jaunos moterys buvo ruošiamos nuo mažumės. Dar daugiau, pastebima, kad seksualinių paslaugų teikimas, pasinaudojant seksualines paslaugas teikiančiais asmenimis, galėjo daryti įtaką net ir svarbių valstybės formavimo sprendimų priėmimui. Šiuo atveju galima pastebėti neryškų pirmųjų sąvadautojų vaidmenį, kurie, išnaudodami seksualines paslaugas teikiančius subjektus, gaudavo naudą įvairiomis išraiškomis, todėl atlikus tarptautinę analizę, yra matyti, kad prostitucijos ištakos įprastai yra siejamos su priverstine prostitucija, kuomet asmenys (dažniausiai merginos, moterys) yra priverstos teikti šias paslaugas kitų asmenų naudai.

Pastebima, kad viduramžių Europoje prostitucija buvo plačiai paplitusi, ji nebuvo apibrėžiama kaip nusikaltimas, tačiau buvo laikyta neišvengiamu blogiu. Nepaisant to, įdomu yra tai, kad net katalikų bažnyčios hierarchai viduramžiais pelnydavosi iš viešnamių. Tokia idilė truko iki protestantų paskelbtos reformacijos, kuri akcentavo asmens moralę, griežtai pasisakė prieš bet kokius nesantuokinius lytinius santykius. Prostitucijos populiarumą mažino ir venerinių ligų gausa. Pradėjus mažėti populiarumui bažnyčia perdavė kovą su prostitucija valstybei (Acus, 2001, p. 60). Tačiau religija tam tikru laikotarpiu prostitucija tam tikra prasme skatino: dvasininkai XIV a. manė, jog prostitucija yra mažesnis blogis už nekaltų merginų ar ištekėjusių moterų prievartavimą. Tuo laikotarpiu lytiniai santykiai su asmeniu teikiančiu lytines paslaugas, nebuvo traktuojami kaip neištikimybė žmonai, vyravo nuomonė, kad prostitucija palaikė šeimoje tvarką. Kitaip tariant, katalikų bažnyčia leido vyrų seksualinę energiją nukreipti į viešuosius namus, nes kitu atveju ji būtų pavojinga visuomenei (Norman, 1996, p. 413). Vėlyvaisiais viduramžiais ir renesanso epochoje daugelyje didžiųjų Europos miestų paplito ir oficialiai sankcionuoti ir kontroliuojami „raudonųjų žibintų kvartalai“. Viešieji namai priklausė miesto valdžiai ir buvo jos administruojami. Viešnamius nuomodavo seksualinių paslaugų tiekėjams ir už tai

pasiimdavo nemažą atlygio dalį (Bullough, 1978, p. 214). Analizuojant šį laikotarpį, yra matyti, kad prostitucija vėlgi nebuvo betikslė: seksualines paslaugas teikiančios moterys buvo tarsi aukojamos dėl trumparegiškai vertinamo šeiminio santykio puoselėjimo, vyrų seksualinės energijos nukreipimo.

Vis labiau artėjant prie šių dienų, yra matyti, kad prostitucija tampa vis labiau kontroliuojama valstybės valdančiųjų subjektų. Artėjant XVIII a. pradedami leisti teisės aktai prieš prostituciją, kovai su prostitucija įtaką darė ir venerinių ligų plitimas. Po truputį prostitucijos reiškiniai prarado populiarumą, tačiau, kaip galime pastebėti ir šiuolaikiniame pasaulyje, ne visose valstybėse prostitucija yra uždrausta. Šiais laikais prostitucija tarsi įgavo kitą pavidalą, ji yra mažiau pastebima, atsirado įvairių būdų seksualinių paslaugų teikėją pasikviesti į namus ar į viešbučio kambarį (Ringdal, 2004). Kad ir kaip buvo stengtasi prostituciją numalšinti, kaip jau ir minėta, to padaryti nepavyko, ji gyvuoja iki šiol. Galima pastebėti, kad vėlesnių laikų kova su prostitucija savo kokybe negalėjo būti pajėgi, kadangi nuo pat seniausių laikų giliai įsišaknijęs reiškinys negalėjo būti išgyvendintas valstybės formuojamoje politikoje priėmus tam tikrus teisės aktus.

Vertinant prostitucijos gyvavimo priežastis, reikalinga pastebėti ir tai, kad šiais laikais į prostituciją pradedama žiūrėti kaip į verslą, tai reiškia, kad kiekvienam sėkmingam verslui, būtina turėti klientų, o kol yra paklausa, yra ir pasiūla. Prostitucijos atveju, daug klientų, vadovaudamiesi savo primityviais fiziologiniais instinktais, ir toliau perka seksualines paslaugas. Vieni tą daro tam, kad išpildytų savo seksualines fantazijas, kiti – norėdami pajavairinti gyvenimą, atsiranda net ir tokių, kurie nori tiesiog išmėginti sekso industrijos paslaugas. Paprasto žmogaus prigimtis ir mąstymas nepajėgia susilaikyti nuo lengvo poreikių tenkinimo, todėl, paprastai žvelgiant, žmogus naudojasi paslaugomis, kurios jam padeda patenkinti poreikius.

Žvelgiant į savanorišką prostituciją istoriškai, pastebima, kad dažniausiai priežastis, kodėl asmuo savanoriškai pasiryžo užsiimti tokia veikla niekieno neverčiamas dažniausiai yra labai panašios: kaip jau minėta, dažnai prostitucija užsiimti priverčia pinigų stoka. Skurdžiose šalyse, seksualinių paslaugų teikėjai tuo užsiima tam, kad tiesiog uždirbtų pinigų ir juos nusiųstų namiškiams (Delfi.lt, 2017). Autorė M. Farley, labai išsamiai išnagrino, kodėl yra užsiimama prostitucija. Nors piniginiai motyvai yra bene svarbiausi, tačiau galima pastebėti ir nemažai kitų: jaunų merginų ir moterų įsitraukimą į prostituciją gali lemti smurtas ir prievarta šeimoje, bėgimas iš namų ir panašiai (Farley, 2002, p. 36, 51, 98). Kitaip tariant, netinkamas auklėjimas arba kitoks neigiamas poveikis vaikui, gali išaugti į psichologines problemas, kurios veda į prostituciją dėl pramogos, įdomumo, paleistuvystės, polinkio narkotikams (Farley, 2002, p. 36, 51, 98). Nors pinigai nėra

vienintelis veiksnys seksualinių paslaugų teikėjų apsisprendime, norint suprasti kokie būna apsisprendimo motyvai, svarbu apžvelgti ir aplinką, kurioje asmuo augo. Kaip ir minėta, pinigai gal ir yra pats didžiausias postūmis užsiimti prostitucija, tačiau visi motyvai tarpusavyje susiję ir svarbu juos nagrinėti kartu. J. Macleod ir A. Dworkin atliko tyrimą, kuriame apklausė 200 žmonių, tyrimo tikslas buvo sužinoti, žmonių nuomonę, dėl ko žmonės užsiima prostitucija. Kaip ir buvo galima tikėtis, žmonės rinkosi pinigų stoką, tačiau buvo ir kitų prielaidų, tokių kaip alternatyvų neturėjimas, šeimos prostitucijos istorija, paklausa, visuomenės požiūris, šeimų iširimasis, psichikos sutrikimas, įtakos disbalansas, poreikis seksui (Dworkin, Macleod, 2006). Nors ankstesnių laikų analizės, kuri atskleistų, kodėl asmenys savanoriškai pasirinko užsiimti prostitucijos veikla nepavyko, galime sutikti, kad nepaisant įvairių prostitucijos formos egzistavimų nuo seniausių laikų, asmenys, kurie nebuvo prievarta įtraukti į prostitucijos mechanizmą, savanoriškai buvo vedami tų pačių paskatų: finansų, išsilavinimo stoka, patiriama prievarta, smurtas ar diskriminacija.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, galima daryti išvadą, kad nepaisant nuo seniausių laikų kitusių prostitucijos formų, jos tikslas iš esmės buvo panašus – už seksualinių paslaugų suteikimą gauti tam tikros išraiškos atlygį. Dar daugiau, atlikus senesnių laikų analizę, yra matyti, kad pirmosiose prostitucijos apraiškose galimai dominavo priverstinės prostitucijos forma, kuomet, dažniausiai merginos bei moterys, buvo išnaudojamos siekiant gauti tam tikrą naudą: pelną, palankių sprendimų priėmimą ir t.t., be kita ko, jos taip pat buvo aukojamos vyrų perteklinei seksualinei energijai nukreipti. Dar daugiau, pastebima, kad žvelgiant istoriškai, nuo seniausių iki aktualiausių laikų, prostitucijos reiškinys vis labiau tapo vertinamas nevienareikšmiškai: vieni prostituciją laikė didžiausiu blogiu, o kiti į ją žiūrėjo „pro pirštus“ ir prostituciją naudojo kaip pragyvenimo šaltinį. Vis dėlto, toks nevienareikšmiškas prostitucijos vertinimas yra išlikęs iki šių dienų, taip pat ir tai, kad savanoriška prostitucija besiverčiantys asmenys tai daro dėl patiriamų asmeninių sunkumų, o priverstinė prostitucija visuomet žengia greta trečiųjų asmenų naudos gavimo.

1.3. Savanoriškos prostitucijos raida bei reglamentavimas Lietuvoje

Atlikus nuodugnesnę prostitucijos reiškinio istorinę analizę, svarbu įvertinti ir savanoriškos prostitucijos raidą bei reglamentavimą Lietuvoje. Konkrečiau vertinant, svarbu yra išanalizuoti ir Lietuvos baudžiamojo teisinio vertinimo laikyseną prostitucijos klausimu, kokių priemonių Lietuvoje buvo stengtasi imtis, siekiant spręsti problemas, kylančias dėl seksualinių paslaugų teikimo bei naudojimosi jomis.

Prostitucija Lietuvoje atsirado gerokai vėliau nei Europoje ar likusiame pasaulyje. Taip yra todėl, kad prostitucija yra miestietiško gyvenimo palydovė, o Lietuva nepasižymėjo itin miestietišku gyvenimu, nes miestai nebuvo smarkiai išsivystę. XV a. buvo tik du didieji Lietuvos miestai – Vilnius ir Kaunas. Jau nuo XV a. šie du miestai buvo gavę magistrato teisę, pagal kurią prostitucija ir ištvirkavimas buvo draudžiami. Nors šeima ir jos vertybės buvo visuotinai pripažintos, tačiau su atvykstančiais į Lietuvą didikais užsieniečiais atkeliavo ir asmenys teikiantys seksualines paslaugas. Dalis seksualinių paslaugų teikėjų apsidarė pas vietinius didikus. Miestuose prostitucijai tarpti sąlygos buvo prastos, todėl, kad nebuvo išplėtota paslaugų (viešbučių, užėigų) pramogų industrija. Tai reiškia, kad nebuvo daug potencialių klientų. Taip pat nebuvo ir daug vietinių laisvų nepriklausomų moterų, kurios galėtų teikti tokias paslaugas ir iš to pasipelnyti, tačiau tai nereiškia, kad prostitucijos nebūta. Dažniausiai tokios moterys dirbdavo „po priedanga“, kaip tarnaitės dvaruose. Todėl nenuostabu, kad pirmajame Lietuvos baudžiamosios teisės šaltinyje – Kazimiero teisyne, apie šį reiškinį nėra užsiminama. Pirmą kartą prostitucija buvo įvardinta Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Trečiajame statute. Statuto 14 skyriaus 30 paragrafo 1 punktas skelbė, kad vedybinės ištikimybės laužytojai baudžiami mirties bausme, o antrajame punkte numatytos didelės piniginės baudos už nevedybinius lytinius santykius (Pruskus, 2010, p. 109-110). Taigi tuo metu už prostituciją buvo labai griežtai baudžiama ir tai buvo sunkus nusikaltimas. Taigi, galime pastebėti, kad šioje analizėje aptinkame pirmąją Lietuvos teisinę reakciją į prostituciją, kuri prostituciją įvardija kaip sunkus nusikaltimas už kurį asmenys buvo griežtai baudžiami. Vis dėlto pastebėtina, kad Didžiosios Kunigaikštystės Trečiasis statutats atsakomybę numatė tiems asmenims, kurie pažeidė vedybinę ištikimybę, todėl galima daryti išvadą, kad tokia formuluotė yra labiau orientuota į seksualinių paslaugų gavėjus.

Kaip ir visame pasaulyje, taip ir Lietuvoje, kad ir kaip buvo stengiamasi pažaboti prostituciją ir jos plitimą, to padaryti nepavyko. Po trečiojo Žečpospolitos padalinimo, prijungus Lietuvą prie Rusijos imperijos, krašte įsigaliojo ir jos įstatymai, susiję su prostitucija. XVIII a. pradžioje prancūzų pavyzdžiu Rusijoje buvo įkurti pirmieji viešnamiai („bordeliai“), į kuriuos apskrūs verteivos „įdarbindavo“ neturtingas jaunas merginas ir moteris, suteikdavo joms pragyvenimą, „stogą“ ir globą. Viešnamų priežiūra ir kontrolė buvo pavesta policijos tarnybai, kuri itin uoliai juos prižiūrėjo, gaudavo iš jų savininkų asmeninės naudos kyšiais. Kadangi didžiausią konkurenciją viešnamiams sudarė laisvieji seksualinių paslaugų teikėjai, policija labiausiai jas persekiojo ir baudė. Tuo laikotarpiu patys policijos pareigūnai sprendė, kokias bausmes taikyti prostitutėms. Dažniausiai tokios moterys būdavo išplakamos ir išsiunčiamos iš miesto. Tačiau šios

priemonės nebuvo efektyvios, o seksualinių paslaugų teikėjų gretos augo. Dėl sunkių ekonominių sąlygų jų gretas papildydavo vis naujos šio verslo rekrutės. Jų ypač padaugėjo po baudžios panaikinimo (1861 m.), kai valstiečiai masiškai patraukė į miestus ieškodami darbo ir geresnio gyvenimo. Dalis valstiečių moterų, neradusios darbo, papildė prostitučių gretas (Pruskus, 2010, p. 110-111). Pastebėtina, kad aptariamojo laikotarpio Lietuvoje, baudžiamasis teisinis prostitucijos vertinimas buvo kur kas represyvesnis, pastebėtina ir tai, kad daugiausiai į policijos akiratį papildavo laisvosios prostitutės, kurias policininkai, dėl teisinio reguliavimo neapibrėžtumo, galėjo bausti patys. Reikalinga atkreipti dėmesį, kad bet kokia terpė, leidžianti interpretuoti teisinį reguliavimą galėjo pareigūnams leisti viršyti jų įgaliojimus, todėl taikytos bausmės buvo itin žiaurios ir neproporcingos. Dar daugiau, viešnamiuose („bordeliuose“) dirbusios prostitutės, kurios buvo atskaitingos tokių įstaigų vadovams, atsakomybės išvengdavo, tačiau negalima atmesti galimybės, kad viešnamiuose dirbusios prostitutės teikti seksualines paslaugas buvo verčiamos per prievartą, tačiau jų apsauga tuometinės Lietuvos įstatymuose numatyta nebuvo.

Vis dėlto, bausmės seksualinių paslaugų teikėjų neišgąsdino, todėl 1892 m. buvo priimtas įstatymas, pagal kurį visos merginos, besivertusios šiuo verslu, turėjo registruotis policijoje. Nesilaikiusios nurodymo, buvo baudžiamos 7 dienų areštu kalėjimo tvirtovėje. Visi asmenys teikiantys seksualines paslaugas privalėjo pereiti ir prievartinį privalomą medicininį patikrinimą (Diufur, 1999, p. 134). Vedamos to, daugelis vietinių prostitučių, įsibauginusios prievartinės medicininės kontrolės, perėjo į pogrindį. Ilgainiui buvo supastas šio potvarkio nenaudingumas. Policijos vadovai siūlė caro valdžios administracijai jį panaikinti, iš dalies ir todėl, kad matė tokio sprendimo naudą sau, galiausiai 1910 m. šis įstatymas buvo panaikintas (Pruskus, 2010, p. 110-111). Prostitucijos legalizavimas Lietuvoje nepadarė didesnės įtakos jos raidai ar išlikimui, tačiau tai tikrai buvo įdomus tarpsnis prostitucijos istorijoje Lietuvoje, nes visuose didesniuose miestuose viešnamiai klestėjo.

Tarpukario Lietuvoje galima pastebėti ir nemažai pastangų stengiantis reglamentuoti prostituciją. 1918 m. Lietuva paskelbė nepriklausomybę. Kaip ir buvo galima tikėtis, pagrindiniai viešnamių lankytojai Lietuvoje buvo kariai, kurie tuo metu buvo okupuotoje valstybėje. Paskelbus Lietuvos nepriklausomybę ir pasitraukus vokiečių kariuomenei, daugelis viešnamių neteko savo nuolatinių klientų, o seksualinių paslaugų teikėjai – darbo. Dalis jų ėmėsi pačios ieškoti sau klientų ir dirbti savarankiškai. Daugiausia klientų ieškota didmiesčių pasilinksminimo vietose – kavinėse, restoranuose, viešbučiuose. Savininkai tokie veiklai netrukdė ir netgi palaikė, nes tai padėjo pritraukti daugiau lankytojų.

Savarankiškai dirbusių asmenų teikiančių seksualines paslaugas gretas nuolat papildydavo neturtingos jaunos merginos ir moterys, atvykusios iš kaimo į didmiesčius ieškoti darbo ir geresnio gyvenimo. Sėkmė lydėdavo ne visas, nes dalis moterų neretai tapdavo sumanių sutenerių aukomis ir pakliūdavo į pusiau legaliai veikusius viešnamius (Pruskus, 2010, p. 111-112).

Bandant reglamentuoti prostituciją, buvo dairomasi į valstybes, kurios yra atlikusios tam tikrus veiksmus tam, kad prostitucija būtų pažabota. Kadangi valstybė neseniai paskelbė nepriklausomybę ir jos vyriausybė buvo neseniai suformuota, nebuvo lengva atrasti kompromisą ir priėti bendrą sprendimą. Kaip ir pastebėta anksčiau, labai svarbų vaidmenį, kaip ir Europoje, atliko moralės normos, kurios bandė padėti suprasti prostitucijos daromą žalą. Be moralės ir panašių normų, pagrindinę žalą patyrė žmonių sveikata. Venerinių ligų sustabdyti nepavyko ir Lietuvai, todėl 1919 m. buvo išleistas vidaus reikalų ministro aprobuotos Laikinosios prostitucijos reglamentacijos taisyklės (Laikinosios Vyriausybės žinios, 1919). Jos draudė steigti ir laikyti viešuosius namus, tačiau tokia veikla nebuvo reglamentuota Baudžiamajame statute (Pruskus, 2010, p. 112). Kaip ir dabar, tuo metu tokia veikla nebuvo laikoma baudžiamuoju nusikaltimu, o pats reglamentavimas nebuvo išbaigtas ir aiškus, jame buvo spragų. Kitaip tariant, nors jų veikimas atrodė apibrėžtas įstatyme, iš esmės viešnamiai ir seksualinių paslaugų teikėjai veikė toliau, tačiau dėl reglamentavimo neišbaigtumo, nebuvo galima vienareikšmiškai vertinti, kad tokia veikla buvo neteisėta. Vis dėlto viešnamių egzistavimas nebuvo didžiausia problema tuometinėje Lietuvoje, nes sunkiausia buvo suvaldyti prostitucija užsiimančias gatvės seksualinių paslaugų teikėjas, nes jų tiesiog buvo neįmanoma kontroliuoti.

Tik 1935 m., priėmus Kovos su venerinėmis ligomis įstatymą, tokia veikla – viešųjų namų laikymas – reglamentuota Baudžiamojo statuto 524 str., ir už tai numatyta bausmė kalėti sunkiųjų darbų kalėjime iki 3 metų (Pruskus, 2010, p. 113). Vėliau sekė vidaus reikalų ministro išleistas Laikinosios prostitucijos reglamentacijos taisyklės, kurios numatė, kad kiekviename didesniame mieste turi būti organizuojamas Sveikatos apsaugos komitetas, kuri sudarė apskrities arba miesto gydytojas, kariuomenės gydytojas (jei toks būdavo) ir dviejų savivaldybės atstovai – miesto ir apskrities (Maksimaitis, 1990, p. 35). Seksualinių paslaugų teikėjai privalėjo du kartus per savaitę Sveikatos apsaugos komiteto nurodytoje vietoje tikrintis sveikatą. Sanitarinėje knygutėje buvo fiksuojama sveikatos būklė ir apžiūros data. Sergančios venerinėmis ligomis turėjo gydytojui nurodyti jas užkrėtusį asmenį – jos buvo gydomos ligoninėse nemokamai, šias išlaidas padengdavo miestų ir apskričių savivaldybės. Asmenims teikiantiems seksualines paslaugas buvo

draudžiama gyventi daugiau kaip po dvi viename bute, šalia mokyklų, kartu su nepilnamečiais, priiminėti klientus, jaunesnius kaip 18 metų. Norint pakeisti gyvenamąją vietą, per 24 val. buvo privalu apie tai pranešti Sveikatos apsaugos komitetui. Norėdamos išeiti į miestą, jos privalėjo pranešti šeimininkei. Be to, šioms moterims buvo draudžiama lankytis teatruose (Pruskus, 2010, p. 113). Šis bandymas tampa labiau panašus į ligų kontrolę, tačiau pati prostitucija kaip reiškinys panašus, kad lieka nekontroliuojamas. Dar vėliau – 1940 m. – Sovietų Sąjunga okupavo Lietuvą. Prasidėjo represiniai veiksmai ne tik prieš buvusius sistemos aktyvistus, bet ir prostitutas, kaip vengiančias dirbti visuomenei naudingą darbą, todėl jų veikla buvo verta pasmerkimo ir griežtų bausmių (Pruskus, 2010, p. 113). Nenuostabu, kad 1941 m. birželio 14–18 d. iš Lietuvos kartu su kitais „socialiai pavojingais elementais“ buvo išstremtos ir 449 prostitutės (Maksimaitis, 1990, p. 37).

Šiuolaikinėje Lietuvoje prostitucijos reglamentavimas dar vis yra kvestionuojamas. Vieni nori vertimąsi prostitucija įtraukti į Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą (toliau – BK) ir numatyti baudžiamąją atsakomybę, kiti kalba apie tai, kad, visų pirma, tikslinga yra taikyti administracinę atsakomybę, treči – apie prostitucijos legalizavimą. Vis dėlto, vertinant Lietuvos teisinę „reakciją“ į prostitucijos reiškinį, reikalinga pastebėti, kad, anksčiau galiojęs Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (įsigaliojęs 1985 m. balandžio 1 d. bei nustojęs galioti 2017 m. sausio 1 d.) buvo papildytas 1987 m. birželio 9 d. įsaku, kuriame yra numatytas 182¹ straipsnis, numatęs administracinę atsakomybę už vertimąsi prostitucija. Tuometinė straipsnio redakcija numatė, kad vertimasis prostitucija užtraukia įspėjimą arba baudą iki vieno šimto rublių, o tie patys veiksmai, padaryti pakartotinai per vienerius metus po administracinės nuobaudos paskyrimo – užtraukia baudą iki dviejų šimtų rublių. Žvelgiant vėlesnes šio straipsnio redakcijas, yra matyti, kad 2005 m. birželio 16 d. įstatymu Nr. X-249 Administracinių teisės pažeidimo kodekso 182¹ straipsnio redakcija buvo modifikuota. Redaguotas straipsnis numatė, kad vertimasis prostitucija ar atlygintinis naudojimas prostitucijos paslaugomis – užtraukia baudą nuo trijų šimtų iki penkių šimtų litų. Tokie pat veiksmai, padaryti asmens, bausto administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje numatytus pažeidimus, – užtraukia baudą nuo penkių šimtų iki vieno tūkstančio litų arba administracinį areštą iki trisdešimties parų. Straipsnio pastaboje yra atkreipiamas dėmesys, kad administracinė atsakomybė netraukiamas prostitucija vertėsis asmuo, kuris į prostituciją buvo įtrauktas būdamas materialiai, dėl tarnybos ar kitaip priklausomas arba įtrauktas į prostituciją panaudojant fizinę ar psichinę prievartą ar apgaulę, arba bet koku būdu įtrauktas į prostituciją būdamas nepilnametis ar (ir) nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis ir yra pripažintas nukentėjusiuoju baudžiamajame procese. Šioje straipsnio

redakcijoje pastebima itin progresyvi laikysena, kuri numato, kad baudžiamojo atsakomybė nėra taikoma asmenims, kurie prostitucijos veikla vertėsi ne savo noru, taigi galima daryti išvadą, kad tuometinis Administracinių teisės pažeidimų kodeksas atsakomybę įtvirtino tik savanoriškai šia veikla besiverčiantiems asmenims.

Vertinant paskutiniąją straipsnio redakciją, kuri buvo pakeista 2014 m. spalio 16 d. priimtu Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo įstatymu Nr. XII-1236, pastebėtina, kad vertimasis prostitucija ar atlygintinis naudojimas prostitucijos paslaugomis – užtraukė baudą nuo aštuoniasdešimt šešių iki vieno šimto keturiasdešimt keturių eurų, o tokie pat veiksmai, padaryti asmens, bausto administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje numatytus pažeidimus – užtraukė baudą nuo vieno šimto keturiasdešimt keturių iki dviejų šimtų aštuoniasdešimt devynių eurų arba administracinį areštą iki trisdešimties parų. Dabar galiojančiame Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse, galime rasti teisinį reglamentavimą, kuris taip pat numato atsakomybę dėl vertimosi prostitucija bei atlygintinio naudojimosi prostitucijos paslaugomis (Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 487 str.). Vertimasis prostitucija, atlygintinis naudojimas prostitucijos paslaugomis užtraukia baudą nuo devyniasdešimt iki vieno šimto keturiasdešimt eurų. Nusižengimas, padarytas pakartotinai, užtraukia baudą nuo vieno šimto keturiasdešimt iki trijų šimtų eurų. Taip pat už padarytą nusižengimą gali būti taikoma ir administracinio poveikio priemonė. Administracinė atsakomybė netraukiamas prostitucija vertėsis asmuo, kuris į prostituciją buvo įtrauktas būdamas materialiai, dėl tarnybos ar kitaip priklausomas arba įtrauktas į prostituciją panaudojant fizinę ar psichinę prievartą ar apgaulę, arba bet koku būdu įtrauktas į prostituciją būdamas nepilnametis ir (ar) nukentėjo nuo prekybos žmonėmis ir yra pripažintas nukentėjusiuoju baudžiamajame procese (Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, 487 str.). Šiame straipsnyje yra minimas ir baudžiamasis procesas. Taip yra todėl, kad BK 147, 307, 308 straipsniai numato atsakomybę už labai glaudžiai su prostitucija susijusia, kaip jau minėta – prekyba žmonėmis. Kitaip tariant, reikalinga pažymėti, kad už savanorišką sekso paslaugų teikimą atsakomybė numatyti Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse, o už prekybą žmonėmis - BK.

Taigi, Lietuvoje prostitucija atsirado gerėjant ryšiams su kitomis valstybėmis, jų didikais. Tų dienų reglamentavimą lėmė Europos valstybių, o kartais ir valstybių okupavusių Lietuvą tendencijos. Prostitucijos reglamentavimas metų metus kito, net ir šiomis dienomis yra įvairių svarstymų Vyriausybėje, panašių į tarpukario Lietuvos Vyriausybės svarstymus. Vertinant atliktos savanoriškos prostitucijos raidos bei

reglamentavimo Lietuvoje analizę, galima daryti išvadą, kad vienas pirmųjų reikšmingesnių reguliavimų prostitucijos reiškiniui suvaldyti buvo numatytas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimu kodekse, nes iki tol galioję reglamentavimai nebuvo savarankiški bei savitiksliai – jie buvo orientuoti į iš prostitucijos kylančius padarinius – lytiškai plintančių ligų valdymą bei pažabojimą. Dar daugiau, tarpukario Lietuvoje galiojęs reglamentavimas buvo neišsamus, sudaręs palankias sąlygas policijos pareigūnų saviveiklai bei galimiems jų pertekliniams veiksams parenkant bausmes asmenims užsiimantiems savanoriška prostitucija, tačiau tuo metu galiojęs reglamentavimas nespėdė itin jautrios problemos – viešnamiuose dirbusių asmenų teikiančių seksualines paslaugas padėties, neatsižvelgiant į tai, kad dalis jų buvo saistomos prievartos santykių. Vertinant Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksą, yra matyti, kad šiuolaikinėje Lietuvoje teisinis vertinimas yra orientuotas į administracinę atsakomybę, kuri yra numatoma ne tik savanoriškai seksualines paslaugas teikiantiems asmenims, tačiau ir šių paslaugų pirkėjams.

2. SAVANORIŠKOS PROSTITUCIJOS REGLAMENTAVIMAS EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBĖSE

2.1. Savanoriškos prostitucijos legalizavimas Europos Sąjungos valstybėse

Savanoriška prostitucija egzistuoja visame pasaulyje ir yra populiari Europoje, tačiau vienoje valstybėje ji yra legalizuota, kitose – nelegali. Pirmiausiai reikalinga atkreipti dėmesį į valstybes, kurios yra legalizavusios savanorišką prostituciją.

Jeigu kalbėtume apie savanoriškos prostitucijos mastą, tai galima teigti, kad daugiau valstybių prostituciją laiko teisėtu reiškiniu, tačiau tai nėra taip paprasta, kai galėtų atrodyti iš pirmo žvilgsnio. Taip yra todėl, kad legalizavimas turi savo rūšis, kurios vienaip ar kitaip paveikia prostitucijos veikimą tam tikroje valstybėje. Tokios rūšys yra trys: neoabolicionistinė, abolicionistinė ir legalizuota bei reglamentuota prostitucija (Prostitution in Europe).

Neoabolicionistinį modelį apima keturios Europos valstybės: Švedija, Islandija, Norvegija, Prancūzija (Prostitution in Europe). Toks požiūris į prostituciją yra išskirtinis tuo, kad seksualinių paslaugų teikėjai nėra baudžiami. Kitaip tariant, šiose šalyse parduoti tokias paslaugas galima teisėtai, tačiau jų pirkimas yra laikomas neteisėtu. Neoabolicionizmas apibūdinamas kaip sistema, kuri skiria ypatingą dėmesį žmogaus teisėms bei būtinybei apsaugoti žmogaus orumą. Valstybėse, kurios pasirinkusios šį modelį yra baudžiami sąvadautojai ir klientai, bet ne asmenys teikiantys seksualines paslaugas. Seksualinių paslaugų teikėjai laikomi visuomenės aukomis, o prostitucija laikoma, kaip smurto prieš asmenis teikiančius seksualines paslaugas forma ir jos panaikinimas yra valstybės moralinė atsakomybė (Pajumets, 2004, p. 18). Kaip ir pastebėta anksčiau, pinigai, psichologinės problemos, švietimo ir mokslo stoka, blogas auklėjimas, sunki padėtis šeimoje yra vienos pagrindinių priežasčių, dėl kurių moterys užsiima prostitucija. Pagal šį modelį svarbiausia stabdyti paklausą, o ne pasiūlą (Prostitution – which stance to take? 2007). Šių valstybių pozicija yra itin progresyvi ir koreliuoja su Europos Parlamento 2014 m. vasario 3 d. pranešimu „Dėl seksualinio išnaudojimo ir prostitucijos ir jų poveikio lyčių lygybei“, kuriame yra pastebima, kad prostitucija yra tarpvalstybinė problema ir todėl valstybės narės turėtų prisiimti atsakomybę. Neoabolicionizmas galėtų būti vertinamas kaip itin tinkama valstybių laikysena, kadangi šios politikos principai atkreipia dėmesį į itin pažeidžiamų asmenų bejėgišką padėti bei jiems reikalingos pagalbos suteikimo būtinybę. Prostitucija užsiimantys asmenys iš esmės galėtų būti vertinami kaip valstybių nerūpestingumo padarinys, kadangi skiriamas nepakankamas dėmesys bei aplaidumas

šiuos asmenys palieka savieigoje, todėl tokių asmenų baudimas iš esmės nėra teisinga bei proporcinga reakcija.

Tokį reguliavimo modelį pirmoji pasaulyje pasirinko Švedija, o po jos ir kitos skandinavų valstybės, tačiau kai kurios šį reguliavimo modelį modifikavo. Kai Švedijoje buvo priimtas toks reguliavimo modelis, buvo neišvengta ir pasekmių. Viena pagrindinių ir labai neigiamų, tai moterys, kurios vertėsi savanoriška prostitucija gatvėse, dėl sumažėjusios paklausos persikėlė dirbti į nelegalius viešnamius ir tapo priklausomo nuo sąvadautojų, o tai nėra tinkama išeitis, nes savanoriška prostitucija gali peraugti į priverstinę. Todėl sekso paslaugų teikėjų tarpe daugėjo ir smurto. Prie to prisidėjo ir tai, kad tokie asmenys, kurie ir toliau pardavinėjo tokias paslaugas gatvėse, buvo akylai stebimi ir visi sandoriai su klientais privalėjo įvykti itin greitai, todėl nebuvo įmanoma įvertinti ar klientas yra nepavojingas. Kadangi, kaip ir aptarta anksčiau, daugelis seksualinių paslaugų teikėjų persikėlė į viešnamius, asmenys, kurie nenorėjo būti pagauti, buvo priversti rinktis viešnamius, o tie, kurie jau turėjo kriminalinę praeitį ir dažniausiai smurtaudavo, rinkdavosi gatvės prostitutės (Eriksson, 2005, p. 2-3). Prisidėjo ir tai, kad sumažėjus paklausai klientų net nebuvo bandoma rinktis, nes tai tiesiog būtų tapusi per didelė prabanga. Svarbu paminėti ir tai, jog toks draudimas vertė seksualinių paslaugų teikėją keltis į vietas, kuriose galėjo nepastebimai siūlyti savo paslaugas, o dažniausiai tokios vietos buvo itin nesaugios. Švedijos baudžiamojo kodekso 6 skyriaus 11 punkte yra įtvirtinta bausmė asmenims, kurie užsiima seksualiniais santykiais ir už juos sumoka. Tokie asmenys baudžiami bauda arba laisvės atėmimu iki 6 mėnesių. Šis straipsnis taikomas ir tada, kai už seksualines paslaugas buvo prižadėta sumokėti arba sumokėjo kitas asmuo (Brottsbalk, 1962). Toks reglamentavimas seksualinių paslaugų pirkėjų atžvilgiu yra labai griežtas, stengiamasi sumažinti pasiūlą tiek, kad teikti seksualines paslaugas būtų neverta. Tai tarsi suponuoja, jog Švedijos požiūris į savanorišką prostituciją yra itin paprastas – nėra paklausos, nebus ir pasiūlos. Vis dėlto toks požiūris turi ir plusų. Ne visi asmenys teikiantys seksualines paslaugas, kurie anksčiau pardavinėjo save išėjo į viešnamius, didelė dalis tokių žmonių tiesiog nusprendė pasitraukti iš šio uždarbio būdo dėl sumažėjusios paklausos, nes kaip ir pastebėta, žmonės pradėjo bijoti būti pagauti perkant paslaugas. Švedija tiesiog tapo nebepatraukli šalis vystyti tokį verslą, dėl paklausos mažėjimo (Rain and Thunder Collective, 2008, p. 5-6). Vertinant šį reguliavimo modelį, nepaisant to, kad savanoriškai paslaugas teikiantys asmenys įgauna apsaugą, jų klientų traukimas baudžiamajon atsakomybėn sukėlė tam tikrų problemų: seksualines paslaugas teikiantys asmenys nebegalėjo įvertinti kliento patikimumo, todėl potencialiai daugėjo smurto bei

prievartos, dar daugiau, bijodami pakliūti į teisėsaugos akiratį, seksualines paslaugas teikiantys asmenys pakliūdavo į priverstinės prostitucijos gniaužtus.

Antroji valstybė, panaudojusi tokį reguliavimo modelį, buvo Suomija, tačiau šiuo metu Suomija atsisakė tokio požiūrio į prostituciją ir naudoja abolicionizmo modelį. 2009 metais Švedijos ir Suomijos pavyzdžiu pasekė ir kitos skandinavų valstybės Norvegija ir Islandija (Sex-worker forum of Vienna, p. 26). Norvegijoje buvo uždrausti viešnamiai, sąvadavimas ir gatvės prostitucija, tačiau skirtingai nuo Suomijos, Norvegijoje už seksualines paslaugas nebuvo mokami mokesčiai ir nebuvo teikiamos jokios socialinės garantijos (Pruskus, 2010, p. 83). Norvegija tarsi bandė morališkai paveikti savo gyventojus, kad jie suprastų apie prostitucijos daromą žalą ir kad prostitucija nėra profesija. Taip pat buvo bandoma ir nuslopinti turistų, perkančių seksualines paslaugas paklausą ir gatvės prostituciją (BBC News, 2009). Tarptautinės nevyriausybinės organizacijos prieš prekybą moterimis, prostituciją ir kitas komercinio sekso formas (CATW) duomenimis, įstatymas Norvegijoje buvo labai veiksmingas, nes visi žinomi viešnamiai Osle buvo uždaryti, o gatvės prostitucija ženkliai sumažėjo (beveik per pusę). Taip pat sumažėjo ir smurto atvejų (CATW, 2013, p. 15). Norvegijoje kaip ir Švedijoje, prostitucijos pirkimas yra draudžiamas baudžiamuoju įstatymu. Norvegijos baudžiamajame kodekse 202a straipsnyje yra nurodyta, jog asmuo, mokantis už seksualines paslaugas, pažadėjęs už jas sumokėti arba pavedęs tai padaryti kitam asmeniui yra baudžiamas laisvės atėmimu iki 6 mėnesių. Jeigu lygintume Švedijos ir Norvegijos reglamentavimą, tai vienintelis dalykas, kuris skiriasi yra tai, jog Norvegijoje yra nurodyta, kad net sumokėjus už tai, kad kitas asmuo užsiimtų veikla, kuri yra susijusi su seksualinių poreikių tenkinimu, už atlygį, užsakovas taip pat yra baudžiamas laisvės atėmimu iki šešerių metų (Straffeloven, 1902). Būtent tai ir yra įdomu, ypač tuo metu kai pasaulyje yra gausu internetinių svetainių, kuriose siūlomos tokios paslaugos, tačiau tokios svetainės nėra uždraustos ar nelegalios, bei jeigu tai būtų daroma realiai, Norvegijoje, tai būtų laikoma nusikaltimu ir net baudžiama laisvės atėmimu.

Islandijoje buvo didžiausi pokyčiai, kurioje iš pradžių prostitucija buvo išvis draudžiama. Vėliau buvo uždraustas sąvadautoju pasipelnymas iš seksualinių paslaugų, o kaip pastebėta anksčiau, nuo 2009 m. Islandijoje buvo pasirinktas neoabolicionizmas. Reguliavimo modelis Islandijoje nesiskiria nuo Švedijos, yra draudžiama pirkti seksualines paslaugas. Net septyniasdešimt procentų Islandijos gyventojų yra už seksualinių paslaugų pirkimo draudimą (Centre for Gender Equality, 2009). Dabartiniame Islandijos baudžiamajame kodekse taip pat yra įtvirtinta, jog baudžiami tik asmenys, kurie perka seksualines paslaugas, o pati savanoriška prostitucija yra legali (Almenn hegningarlög,

1940). Prie šių valstybių vėliau prisijungė ir viena abolicionistinio modelio atstovių – Prancūzija. Prancūzijoje paslaugų teikėjai yra atleidžiami nuo atsakomybės, o asmenys, perkantys paslaugas, baudžiami.

Prostitucija neoabolicionistiniame modelyje dažniausiai draudžiama viešnamiuose, taip pat draudžiama viešose vietose reklamuoti, siūlyti ar pirkti seksualines paslaugas. Perkantiems paslaugą taikomos baudžiamosios sankcijos už seksualinių paslaugų teikimą (Pruskus, 2010, p. 85). Nors kai kuriose valstybėse pajamos, gautos iš seksualinių paslaugų, kaip ir visose kitose profesijose, yra apmokestinamos, tačiau tokias paslaugas teikiančių asmenų statusas nėra panašus į asmenų, dirbančių kitose teisėtose profesijose (Arooma, 2000, p. 11-12).

Abolicionistinis modelis yra kiek kitoks nei neoabolicionistinis (Prostitution in Europe). Abolicionistiniame modelyje yra manoma, kad prostitucija yra laisvas pasirinkimas, tačiau bandoma įskiepyti žmonėms, kad tai yra amoralu (Plamondon, 2002, p. 16). Nors šiame reguliavimo modelyje ir yra skatinama prostitucija išgyvendinti, tačiau privati savanoriška prostitucija yra leidžiama, tai yra tarsi bandymas pasipriešinti sąvadautojams ir prekybai žmonėmis. Tokiai santvarkai pritaria šios Europos valstybės: Anglija, Bulgarija, Rumunija, Kipras, Čekija, Suomija, Danija, Estija, Latvija, Italija, Liuksemburgas, Lenkija, Portugalija, Slovakija, Ispanija, Šiaurės Makedonija, Belgija, Bosnija ir Hercegovina (Prostitution in Europe).

Kad tinkamai išnagrinėti šį reguliavimo modelį, reikalinga panagrinėti kelių valstybių, kurios vadovaujasi šiuo reguliavimo modeliu, praktiką. Suomijoje nusikaltimu laikomas sąvadaavimas ir prekyba žmonėmis, bet ne prostitucija, kaip reiškiny, išskyrus prostituciją gatvėse. Jeigu lygintume Suomiją ir Švediją, tai jų tikslai panašūs, anksčiau jos abi valstybės vadovavosi tuo pačiu reguliavimo modeliu, tačiau dabar viskas pasikeitė: Suomijoje yra baudžiami paslaugų teikėjai gatvėse, nes tai laikoma viešosios tvarkos pažeidimu. Šiame reguliavimo modelyje dažniausiai seksualinių paslaugų teikėjų pajamos yra apmokestinamos bei teikiamos socialinės apsaugos, reabilitacijos ir socialinės adaptacijos priemonės (Pajnik, 2012, p. 10). Grįžtant prie reguliavimo modelių lyginimo, reikalinga atkreipti dėmesį į vieną labai svarbią problemą, kadangi prostitucija gatvėse yra draudžiama, asmenys yra skatinami slėptis, o tai sudaro palankias sąlygas smurtui bei prievartai. Suomijos viešosios teisėtvarkos įstatyme nurodyta, jog seksualinių paslaugų teikėjai negali savo paslaugų siūlyti viešose vietose, taip pat viešose vietose negalima tokių paslaugų pirkti (Julkisoikeudellinen laki, 2003). Skirtingai nei neoabolicionistiniame modelyje, savanoriška prostitucija verstis bei tokias paslaugas pirkti yra leistina, tačiau tai neturi pažeisti viešosios tvarkos reikalavimų. Taip tarsi sukuriama terpė, leidžianti užsiimti

seksualinių paslaugų teikimu, tačiau asmenys, kuriems nėra aktualios seksualinės paslaugos apie tai neturi žinoti. Į savanorišką prostituciją žiūrima kur kas liberaliau, palaikoma idėja, kad asmuo su savo kūnu gali daryti ką nori, tačiau uždraudus prostituciją viešose vietose, yra atkreipiamas dėmesys, kad seksualinių paslaugų teikimas yra amoralus reiškinys.

Kita analizuojama valstybė yra Ispanija. Šioje šalyje seksualinių paslaugų pirkimas nėra draudžiamas, išskyrus tuomet, kai į tai yra įtraukiami nepilnamečiai. Savanoriška prostitucija Ispanijoje nėra draudžiama, tačiau yra draudžiama sąvadautojams pelnytis iš kito asmens teikiamų paslaugų, draudžiama prekyba žmonėmis (Ispanijos baudžiamasis kodeksas, 177 str. 187 str. 1 d., 188 str. 1 d.). Ispanijoje išsiskiria tuo, kad joje gatvės prostitucija nėra draudžiama, tačiau yra tam tikros taisyklės. Tokiu būdu Ispanija stengiasi apriboti seksualinių paslaugų teikėjų veikimą ir neleisti jiems viešai elgtis kaip panorėjus. Nors galima pastebėti, kad Ispanijoje tam tikrais atvejais yra baudžiami ir seksualinių paslaugų pirkėjai – klientai, tačiau dauguma teisės aktų yra skirti užkirsti kelia seksualinių paslaugų tiekėjoms viešai be jokių apribojimų teikti savo paslaugas. Už viešosios tvarkos pažeidimus paslaugų teikėjai yra baudžiami penkis kartus griežtesnėmis bausmėmis nei jų klientai (Villacampa, 2013, p. 375-376).

Pastebima ir tai, kad Bulgarijoje prostitucija yra legali, tačiau joje yra draudžiami viešieji namai, sąvadautojai ir kiti su priverstine prostitucija susiję reiškiniai. Kaip ir Ispanijoje, asmenys teikiantys seksualines paslaugas kartu yra baudžiamos ir už viešosios tvarkos pažeidimus. Bulgarija yra žinoma kaip valstybė – prekybos žmonėmis tarpininkė, tačiau prostitucija šioje šalyje taip pat yra populiarė. Kaip itin reikšminga problema Bulgarijoje yra įvardijamas policijos žiaurumas, nes jiems leidžiama naudoti smurtą prieš Romų kilmės sekso paslaugų teikėjus tam, kad išgyvendintų juos iš miesto, taip pat policijos pareigūnai dažnai smurtauja, išnaudoja ir žemina sekso paslaugų teikėjus (Sex-worker forum of Vienna, 2012, p. 25).

Anglijoje prostituciją reglamentuoja nacionaliniai įstatymai, o juose, kaip ir dažniausiai būna aptariamame reguliavimo modelyje, gatvės prostitucija yra draudžiama, baudos gali būti skiriamos tiek asmenims teikiantiems seksualines paslaugas, tiek klientams. Įdomu tai, kad Anglijoje yra toleruojamos palydovių paslaugos ir sekso paslaugų teikimas privačiai (Pruskus, 2010, p. 78). Anglijoje yra galima tik savanoriška prostitucija, nėra leidžiama viešnamių veikla, baudžiami sąvadautojai. Anglijos policijos ir nusikalstamumo įstatyme, kartu su Seksualinių nusikaltimų įstatymu, yra apibrėžiama, kad dirbti seksualinių paslaugų teikėju bei tokias paslaugas užsakyti telefonu yra galima, tačiau

gatvės prostitucija nėra toleruotina (Policing and Crime Act, 2009)(Sexual Offences Act, 2003).

Čekijoje prostitucija nėra uždrausta, todėl ja galima verstis net ir gatvėse, tačiau reikalinga atkreipti dėmesį į reikalavimą nenusižengti viešajai tvarkai. Socialinės garantijos seksualinių paslaugų teikėjams nėra suteikiamos, nėra reikalaujama mokėti mokesčių (Pruskus, 2010, p. 79). Čekijoje buvo ketinama legalizuoti prostituciją visiškai, tačiau to padaryti nepavyko dėl didelio valdžios ir gyventojų pasipriešinimo. Buvo bandoma reglamentuoti tvarką, kuri leistų verstis savanoriška prostitucija asmenims, turintiems licenciją, išsityrusiems sveikatą ir turintiems sveikatos draudimą (Prostitution in Czech Republic).

Lenkijoje yra toleruojamos palydovių paslaugos, tačiau viešnamiai draudžiami, šioje valstybėje registruojamo smurto ir seksualinio išnaudojimo rodikliai itin nežymūs (Sex-worker forum of Vienna, 2012, p. 31). Taip pat yra draudžiama sąvadauti ar suburti prostitučių ratą bei gauti pajamas iš kito asmens prostitucijos. Lenkijoje kaip ir Čekijoje, prostitucija nėra laikoma tikru darbu, todėl nėra jokių socialinių garantijų, atitinkamai – nereikia mokėti mokesčių, tačiau seksualines paslaugas teikiančio asmens gali būti prašoma patvirtinti, kad užsiima šia veikla. Estijoje taip pat yra uždrausti viešnamiai bei pasipelnymas iš kito asmens prostitucijos, tačiau nėra draudžiama verstis gatvės prostitucija bei teikti seksualines paslaugas privačioje aplinkoje. Vis dėlto pastebėtina, kad bandant išvengti reguliavimo bei „apeiti“ viešnamių draudimą, yra steigiami masažo salonai ar saunos, kuriose yra teikiamos prostitucijos paslaugos. Seksualines paslaugas teikiantys asmenys neturi jokių socialinių garantijų bei nemoka mokesčių (Pruskus, 2010, p. 80). Tuo tarpu Latvijoje prostitucija yra laikoma individualia veikla ir nėra įstatymų, draudžiančių tokią veiklą, tačiau asmenys, kurie verčiasi prostitucija neturi jokių socialinių garantijų, todėl jiems nėra privalu mokėti mokesčius. Dar daugiau, Latvijoje yra draudžiama užsiimti sąvadavimu, galima tik savanoriška prostitucija (Pruskus, 2010, p. 86).

Italijoje prostitucija apibūdinama kaip seksualinių paslaugų mainai į pinigus. Prostitucija yra legali, tačiau, kaip yra įprasta šiame reguliavimo modelyje, negalimos jokios organizuotos prostitucijos rūšys, nesvarbu ar tai daroma privačiuose būstuose, ar viešnamiuose, negalimas joks trečiojo asmens kišimasis. Pastebėtina, kad Italijoje viešnamiai uždrausti jau nuo 1958 metų. Pavieniai seksualinių paslaugų teikėjai gali dirbti, tačiau negalimas darbas gatvėse, net šalies imigrantai, kurie turi darbo leidimą arba leidimą gyventi Italijoje, gali verstis prostitucija ir policija negali jų deportuoti ar atimti leidimų gyventi valstybėje (Prostitution in Europe). Italijos mokestiniame įstatyme galime

pastebėti, kad yra užtikrinamos tinkamos sąlygos savanoriška prostitucija besiverčiantiems asmenims, nes šiame įstatyme yra nurodyta, kad seksualinių paslaugų teikėjai, kaip ir visi kiti dirbantys asmenys, turi teisę į visas garantijas, tačiau tokiems asmenims yra privalu mokėti mokesčius, nes jų uždirbti pinigai yra laikomi legaliais (Diritto fiscale, 2006). Dalinai legalizavus prostituciją yra teisinga užtikrinti visas garantijas seksualines paslaugas teikiantiems asmenims, taip paverčiant savanorišką prostituciją legalia profesija, tačiau kaip ir kituose darbinuose santykiuose, turi galioti tam tikros normos, kurios užtikrintų, kad teikiant tokias paslaugas nebūtų pažeista viešoji tvarka, galiojanti konkrečiose valstybėse. Vertinant padėtį Danijoje, pastebėtina, kad prostitucija buvo dalinai dekriminalizuota 1999 metais. Danija tokių veiksmų ėmėsi pasirinkdama savanorišką prostituciją kontroliuoti, nei ją visai uždrausti. Danijoje iš esmės galioja tokie patys draudimai kaip ir kitose abolicionizmo modelio valstybėse, negalima užsidirbti iš kito asmens prostitucijos, taip pat draudžiama nepilnamečių prostitucija (Prostitution in Europe).

Trečiasis prostitucijos legalizavimo modelis yra legalizuota bei reglamentuota prostitucija (Prostitution in Europe). Šiame reguliavimo modelyje prostitucija yra laikoma teisėta profesija. Jos reguliavimas vyksta per baudžiamąją teisę, darbo teisę ir kitus įstatymus (Barnett, Casavant, Nicol, 2011, p. 2). Kadangi laikoma, kad prostitucija dėl smurto ir ligų, yra šiek tiek pavojingesnė profesija nei įprastai, ją reikia reguliuoti valstybės ar regioniniu lygmeniu, licencijuojant viešnamių ir individualių seksualinių paslaugų teikimą, paskiriant tam tikras zonas, kuriose užsiimti prostitucija būtų teisėta, renkant mokesčius bei dėl plintančių venerinių ligų grėsmės reguliariai tikrinant seksualinių paslaugų teikėjų sveikatą. Kaip ir pastebėta anksčiau, prostitucija tokiam reguliavimo modelyje yra reguliuojama ir baudžiamojo įstatymo, taip yra todėl, kad prostitucijos veiklos nėra leidžiama vykdyti be licencijos. Šiuo reguliavimo modeliu nėra siekiama parodyti, kad prostitucija yra amorali veikla, nėra siekiama ją išnaikinti, pagrindinis tokio reguliavimo modelio siekis yra, kad kiekvienas žmogus turi teisę laisvai nuspręsti kaip jis naudoja savo kūną ir šis sprendimas turi būti gerbiamas (Pajumets, 2004, p. 17).

Europos Taryba vienoje savo rezoliucijų pažymi, kad toks reguliavimo modelis, kaip ir visi kiti, turi ir plusų ir minusų. Pagrindinis plusas, kad tokiu atveju į prostitutes yra žiūrima kaip į darbuotojas ir jos nėra baudžiamos, turi teises, tačiau suteiktomis teisėmis pasinaudoti gali ne kiekviena (Resoluition 1579, 2007). Seksualinių paslaugų teikėjos, norinčios nemokėti mokesčių ar veikti slaptai dėl asmeninių priežasčių, mieliau renkasi savo veiklos nelicencijuoti, o kaip ir pažymėta anksčiau, nelicencijuota veikla yra uždrausta. Kai kurios valstybės dalinai legalizuoja prostituciją tam, kad būtų lengviau

sukontroliuoti seksualinių paslaugų teikimo ypatumus, būtent tokia idėja vadovaujasi valstybės, legalizavusios savanorišką prostituciją – Nyderlandai, Vokietija, Šveicarija, Austrija, Vengrija, Graikija (Prostitution in Europe).

Nyderlanduose prostitucija yra vertinama kaip tam tikra apmokamo darbo forma, teisėtas darbas. Svarbu paminėti, kad legali yra tik savanoriška prostitucija, o bet kokia prievartos forma yra negalima ir yra baudžiama. Nepilnamečių prostitucija taip pat yra baudžiamasis nusikaltimas (Kavemann, 2007, p. 36). Prostitucijos įteisinimas Nyderlanduose naudingesnis Europos Sąjungos piliečiams, kurie turi galimybę gauti teisinę, socialinę bei medicininę pagalbą ir gali naudotis tokiomis pačiomis teisėmis, kurias gauna kitų profesijų darbuotojai. Tuo tarpu nelegalūs imigrantai tapo pažeidžiami prievartos ir išnaudojimo atžvilgiu (Hindle, Barnett, Casavant, 2008). Kaip ir pastebėta, prostitucijos reguliavimas Nyderlanduose padidino saugumą. Žmonės teikiantys seksualines paslaugas dirba vietose, prižiūrimose policijos pareigūnų, taip pat darbo patalpose yra įrengtos vaizdo kameros. Be kita ko, seksualinių paslaugų teikėjos yra nuolatos tikrinamos dėl plintančių venerinių ligų. Tačiau Nyderlanduose tarpsta jau anksčiau aptarta problema, jog kai savanoriška prostitucija yra leidžiama bei valstybės reguliuojama, nėra privatumo, todėl seksualinių paslaugų teikėjai, kurie nenori registruotis bei identifikuotis, nes bijo visuomenės reakcijos į jų profesiją, vis dėlto renkasi paslaugas teikti nelegaliai bei slaptai (Cruz, Iterson, 2010). Tačiau pastebima, kad legalizavus prostituciją sumažėja smurto atvejų, dėl valstybės teikiamos garantuojamos apsaugos. Vis dėlto, kaip buvo galima numatyti, tokį darbą dirbti licencijas gavo ne visi, todėl tokiems seksualinių paslaugų teikėjams, neatitikusiems reikalavimų, teko pradėti verstis tokia veikla neteisėtai (Westeson, 2012, p. 195-196).

Vokietijoje prostitucija taip pat yra legali ir reglamentuota federaliniame įstatyme (Act Regulating the Legal Situation of Prostitutes, 2002). Įstatyme stengiamasi reguliuoti prostituciją tam, kad būtų geresnis teisinis statusas, nebūtų diskriminacijos, pašalinti nusikalstamas veikas, susijusias su prostitucija, siekiant pagerinti darbo sąlygas, aplinką ir palengvinti pasitraukimą iš šios profesijos (Kavemann, 2007, p. 10). Vokietijoje prostitucijos mastai yra itin dideli, šia profesija užsiima apie puse milijono gyventojų (O'Sullivan, 2013). Kaip ir Nyderlanduose, seksualines paslaugas teikiantiems asmenims yra suteikiamos visos socialinės garantijos, tačiau yra tam tikros teritorijos, kuriose prostitucija nėra laikoma paslauga: Brėmenas, Bavarija, Tiuringija, Saksonija, Badenas-Viurtembergas. Taip pat asmenys, užsiimantys prostitucija, moka valstybei mokesčius (Pruskus, 2010, p. 78). Vokietijoje taip pat pastebima identifikuota prostitucijos legalizavimo problema, o neteisėta prostitucija tampa dar pavojingesnė seksualines

paslaugas teikiančių asmenų atžvilgiu, todėl Vokietijoje dažnai pasitaiko priverstinės prostitucijos atvejų. Būtent todėl atsiranda tikinčiųjų, kad Švedijos modelis efektyvesnis, nes Vokietijoje išaugo prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui (Prostitution laws, 2013).

Austrija yra unikali tuo, kad prostitucija legali tik tam tikruose regionuose. Seksualinių paslaugų teikėjai turi registruotis, kiekvieną savaitę eiti pasitikrinti sveikatą, mokėti mokesčius, kad galėtų teikti intymias paslaugas. Neįprasta yra tai, kad Austrijoje seksualinių paslaugų teikimas laikomas amoraliu, todėl teikėjai nėra apsaugoti nuo klientų, kurie po paslaugos suteikimo atsisako mokėti pinigus (Hagenauer, 2009, p. 13-14). Austrijoje taip pat gausu problemų dėl policijos pareigūnų brutalumo, priekabiavimo. Pasitaiko nemažai atvejų kai seksualiai išnaudojami nepilnamečiai (Sex-worker forum of Vienna, 2012, p. 24). Tuo tarpu Vengrijoje yra numatytos zonos, kuriose prostitucija yra griežtai draudžiama, tačiau esti ir zonų, kuriose prostitucija galima, bet seksualinių paslaugų teikėjai turi atitikti reikalavimus, tikrintis sveikatą ir t.t. Tose zonose yra mokami mokesčiai ir suteikiamos visos socialinės garantijos (Pruskus, 2010, p. 86). Vengrijos valdžia tokių zonų nepaskirsto pati dėl gyventojų pasipriešinimo, todėl šios užduoties atlikimas yra pavestas kiekvienos vietos vyriausybei (A report from the Central and Eastern European Harm Reuction Network, 2005, p. 41).

Taigi, daugelyje Europos valstybių prostitucija yra bent dalinai legali, tačiau toks reglamentavimas sukelia ir nemažai problemų, kurios iš esmės yra panašios nepriklausomai nuo pasirinkto reguliavimo modelio: vyraujantis smurtas, policijos brutalumas, prekyba žmonėmis, slapta prostitucija, visuomenės nepasitenkinimas vis tiek išlieka rimta problema. Pastebėtina, kad visi savanoriškos prostitucijos liberalizavimo modeliai dažnai seksualinių paslaugų teikėjams nėra visiškai palankus, dėl reikalingo identifikavimosi, kaip seksualinių paslaugų teikėjams, dauguma asmenų renkasi dirbti pogrindyje, todėl netenka valstybės garantuojamos pagalbos, dar daugiau, susiduria su smurtu, prievarta. Vis dėlto reikalinga pastebėti ir tai kad toks reguliavimo modelis skatina į prostituciją žvelgti liberaliau, todėl kai kuriose valstybėse vyraujantis smurtas bei seksualinių paslaugų teikėjų nepasitikėjimas policija mažėja, pavyksta išspręsti ir gretutines su prostitucija susijusias problemas. Dar daugiau, seksualinių paslaugų teikėjams yra sudaroma terpė kreiptis į valdžios institucijas, mažėja venerinių ligų plitimas dėl užtikrinamų reikalingų bei savalaikių tyrimų.

2.2. Savanorišką prostituciją draudžiančios Europos valstybės

Galima teigti, kad savanorišką prostituciją draudžiančio reglamentavimo modelis yra vienas populiariausių bei dažniausiai taikomų, vis dėlto skiriasi tik taikomos atsakomybės forma. Šis reguliavimo modelis yra taikomas ir Lietuvoje. Lengvai galima daryti išvadą, kad valstybės, pasirinkusios savanorišką prostituciją drausti, prostituciją įvertina kaip amoralų reiškinį, todėl taikydami tam tikrą teisinę atsakomybę, siekia ją pažaboti.

Vis dėlto reikalinga pažymėti, kad šiame reguliavimo modelyje taip pat yra pastebima nemažai problemų. Viena jų – dažnai pasikartojanti ir kituose reguliavimo modeliuose – prostitucijos slaptumas. Kitaip tariant, prostitucija yra užsiimama „šešėlyje“, todėl toks veikimas seksualinių paslaugų teikėjams užkerta teisę į sveikatą, lygybę, privatumą, šeimos gyvenimą (Westeson, 2012, p. 189). Taip yra todėl, kad asmenys, teikiantys seksualines paslaugas, bijo būti suimti už savo teikiamas paslaugas, todėl baimindamiesi pakliūti į teisėsaugos akiratį, seksualinių paslaugų teikėjai yra priversti dirbti itin sudėtingomis sąlygomis. Taip pat reikalinga pastebėti, kad valstybėse, kuriose prostitucija yra uždrausta, vyrauja dar didesnis visuomenės spaudimas bei seksualines paslaugas teikiančių asmenų atstūmimas. Valstybės, kuriose už savanorišką prostituciją yra taikoma teisinė atsakomybė yra šios: Lietuva, Rusija, Baltarusija, Ukraina, Moldavija, Kroatija, Juodkalnija, Kosovas, Albanija (Prostitution in Europe).

Dažniausiai seksualinių paslaugų teikėjos policijos pareigūnų priekabiavimą, seksualinį ir fizinį smurtą bei visuomenės priespaudą patiria Rusijoje bei Kroatijoje (Čižinauskaitė, 2011). Rusijoje prostitucija yra draudžiama administracinio įstatymo 6.11 straipsniu ir už savanorišką prostituciją baudžiama pinigine bauda (KoAP RF, 2001), tačiau organizuota, priverstinė prostitucija yra baudžiama laisvės atėmimu (Prostitution in Europe). Pastebėtina, kad bausmių taikymas taip pat sukelia tam tikras problemas, kurios dažniausiai kyla dėl korumpuotų policijos pareigūnų, jų darbo metodikoje vyraujančio smurto bei prievartos. Kroatijoje situacija panaši: prostitucija joje taip pat yra nelegali, tačiau, nepaisant to, itin dažna. Savanoriška prostitucija yra laikoma viešosios tvarkos pažeidimu, o priverstinė prostitucija ir viešnamiai yra uždrausti baudžiamuoju įstatymu. Nors Kroatija, formuodama baudžiamąją teisinę politiką prostitucijos atveju, kad sumažintų prekybos žmonėmis mastus, itin daug dirba, tai išlieka didelė problema šioje valstybėje (Prostitution in Europe).

Vertinant padėtį Baltarusijoje, pastebėtina, kad situacija yra itin panaši kaip ir Kroatijoje: už vertimąsi savanoriška prostitucija yra taikoma administracinė atsakomybė (Kodeks respubliki Belarus ob Administranich..., 2021), o už priverstinės prostitucijos

organizavimą baudžiamieji įstatymai numato atsakomybę iki dešimties metų terminuoto laisvės atėmimo bausmės kalėjime (Ugolovnyi kodeks Respubliki Belarus, 1999). Baltarusijos kaimyne Ukraina yra žinoma dėl to, jog ten vyrauja itin sudėtinga padėtis. Prostitucija Ukrainoje yra plačiai paplitusi, nors ir nelegali, tačiau yra labai dažna dėl finansinių bei politinių problemų. Įstatymai, kurie draudžia priverstinę prostituciją yra beveik bereikšmiai, nes dažniausiai asmenys, kurie užsiima priverstine prostitucija, lieka nenubausti. Dėl ekonominio nuosmukio Ukrainoje yra itin paplitusi prostitucija (Prostitution in Europe).

Pastebėtina, kad Moldavijoje situacija šiek tiek skiriasi, nors joje prostitucija taip pat plačiai paplitusi, tačiau visuomenė šį reiškinį priima tolerantiškai, todėl prostitucija nėra smerkiama. Moldavijoje suimti sąvadautojus ar asmenis, dirbančius viešnamiuose, yra paprasta, tačiau, jeigu tai yra paslėptos formos viešnamis, kuriame yra aiški administracinė struktūra, dirba sekretorės, ofisai, tokiais atvejais yra sunku pritaikyti įstatymą dėl to, kad dažniausiai seksualinės paslaugos yra slepiamos prisidengiant egzotinių, telefoninių bei masažų paslaugų teikimu (Prostitution in Europe). Galima pastebėti, kad Moldavijos administracinių nusižengimų kodekso 171 straipsnyje, yra įtvirtinta, jog savanoriška prostitucija yra baudžiama bauda (Codul privind infractiunile administrative, 2010).

Albanijoje, po Jugoslavijos griūties, prostitucija buvo tarsi neegzistuojantis reiškinys. Vis dėlto migracija, ekonominės problemos privertė asmenis užsidirbti teikiant seksualines paslaugas. Nors prostitucija Albanijoje yra nelegali, vis dėlto sostinėje dažnai galima pastebėti gatvės prostitučių, ieškančių klientų. Miestuose taip pat galima rasti viešnamių bei viešbučių su prostitucijos paslaugomis (Prostitution in Europe). Albanijos baudžiamajame kodekse gausu straipsnių, kriminalizuojančių priverstinę prostituciją ar su ja susijusius reiškinius (Kodin penal, 1995). Pastebėtina, kad Kosovas taip pat laikosi šio reguliavimo modelio, šioje šalyje už prostituciją asmenys gali būti nuteisti iki 60 dienų kalėjimo. Šioje valstybėje daugiausiai moterys užsiima prostitucija dėl piniginių priežasčių. Prostitucija Kosove pavirto į naują organizuoto nusikalstamumo rūšį bei padidėjo prekybos žmonėmis mastai (Prostitution in Europe). Moterys besiverčiančios prostitucija Kosove yra baudžiamos bauda, tai yra įtvirtinta Viešosios tvarkos įstatyme (Umthetho woxolo nocwangco, 1989).

Vertinant situaciją Lietuvoje, pastebėtina, kad savanorišką prostituciją draudžia Administracinių nusižengimų kodeksas. Šio teisės akto 487 straipsnis apima vertimąsi savanoriška prostitucija bei atlygintinį naudojimąsi prostitucijos paslaugomis: šio straipsnio pirmoje dalyje galime pastebėti, kad bauda yra ne tik asmenims, kurie verčiasi prostitucija, bet ir tiems, kurie naudojami paslaugomis, o pakartotinis nusižengimas

padidina atsakomybę beveik dvigubai. Taip pat Lietuvoje yra pasirūpinama, kad tokiems asmenims gali būti taikomos administracinio poveikio priemonės. Labai svarbu ir tai, jog Administracinių nusižengimų kodekso 487 straipsnio 4 dalis apibrėžia, kad už prostituciją yra nebaudžiami asmenys, kurie į prostituciją buvo įtraukti būdami materialiai, dėl tarnybos ar kitaip priklausomi arba įtraukti į prostituciją panaudojant fizinę ar psichinę prievartą ar apgaulę, arba bet koku būdu įtraukti į prostituciją būdami nepilnamečiai ir (ar) nukentėję nuo prekybos žmonėmis ir yra pripažinti nukentėjusiuoju baudžiamajame procese (ANK, 2015). Kaip ir minėta, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse galima rasti straipsnį viso labo dėl savanoriškos prostitucijos, tuo tarpu priverstinė prostitucija yra apibrėžta Baudžiamajame kodekse. Vis dėlto Lietuvoje vyrauja tipinės prostitucijos uždraudimo problemos (smurtas, plėšikavimas ir t.t.). Taip pat Lietuvoje įstatymai nėra vykdomi taip, kaip tikėtasi, nes yra vis dar gajus korumpuotas pareigūnų požiūris, kurie, užuot gaudę nusikaltėlius, prisijungia prie jų papildomam uždarbiui bei naudoja fizinį smurtą prieš seksualinių paslaugų teikėjus (Sex-worker forum of Vienna, 2012, p. 29). Priverstinę prostituciją ar prekybą žmonėmis reglamentuoja BK 147 straipsnis bei 151 straipsnis. Tai reiškia, jog į prekybą žmonėmis bei priverstinę prostituciją, žiūrima daug rimčiau nei į savanorišką prostituciją, nes tai yra daug pavojingesnė veika – šiais atvejais asmuo seksualines paslaugas yra priverstas teikti dėl smurto, prievartos ar grasinimų. Abiejuose straipsniuose atsakomybė numatyta ir juridiniam asmeniui. Laisvės atėmimo bausmių laikotarpiai skirtingi, nes skiriasi ir šių veikų pobūdis bei pavojingumas. Kaip ir administracinių nusižengimų kodekse, taip ir baudžiamajame, asmuo, kuris yra šių nusikaltimų auka, gali būti atleidžiamas nuo atsakomybės (BK, 2000).

Apibendrinant, galima teigti, kad savanorišką prostituciją draudžiančiose šalyse vyrauja savitos problemos, dažniausia jų — smurtas. Pastebima, kad šiame reguliavimo modelyje seksualinių paslaugų teikėjams nėra užtikrinamos jokios reikalingos teisės, nėra suteikiama jokių garantijų dėl kreipimosi į tam tikras institucijas dėl pagalbos suteikimo. Išanalizavus šį poskyrį, galima daryti išvadą, kad teisinės atsakomybės griežtumas nėra pajėgus išspręsti savanoriškos prostitucijos ypatumų, jos draudimas negali būti veiksmingas *per se*, kadangi greta taikomos atsakomybės valstybėms stinga atidaus bei rūpestingo požiūrio į socialiniai pažeidžiamus asmenis – seksualinių paslaugų teikėjus.

3. BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS UŽ SAVANORIŠKA PROSTITUCIJĄ TAIKYMO ARBA NETAIKYMO PROBLEMAS

Kad ir kokia „amoralia“ profesija yra laikoma prostitucija, daugelyje valstybių ji nėra uždrausta. Baudžiamoji atsakomybė yra taikoma už sąvadavimą, viešuosius namus ir kitokias priverstinės prostitucijos rūšis, tačiau įdomu, kaip iš tiesų vertėtų vertinti savanorišką prostituciją baudžiamosios teisės aspektu.

G. Švedas pastebi, kad baudžiamoji teisė, kuri už draudimo pažeidimą nustato griežčiausią atsakomybę, turi būti orientuota tik į tokį elgesį, kurio pavojingumas asmens, visuomenės ar valstybės egzistencijai nekelia jokių abejonių, pavyzdžiui, nužudymas, išžaginimas, plėšimas, vagystė ir panašios veikos, kurios baudžiamosios teisės teorijoje įvardijamos kaip „blogis savaime“. Pažymėtina, kad ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2005 m. lapkričio 10 d. nutarime „Dėl Administracinių teisės pažeidimų kodekso 163(2) str. 5 ir 6 dalies atitikties Konstitucijai“ (Žin., 2005, Nr. 134-4819) yra pabrėžęs, jog „...konstitucinis teisinės valstybės principas būtų pažeistas, jeigu įstatyme būtų nustatyta teisinė atsakomybė už tokią veiką, kuri nėra pavojinga visuomenei ir dėl to teisiškai nedraustina“. O daugiausiai diskusijų kelia vadinamųjų blogų dėl draudimo veikų, pavyzdžiui, chuliganizmo, aborto, prostitucijos, eutanazijos, narkotikų vartojimo ir pan., kriminalizavimas (Švedas, 2012, p. 16).

Dar daugiau, G. Švedas pastebi, kad baudžiamosios teisės teorijoje pabrėžiami tokie baudžiamojo įstatymo (taip pat įstatymo, kuriuo kriminalizuojama tam tikra veika) formulavimo „techniniai“ aspektai: kuo vienodesnis ir tikslesnis sąvokų apibūdinimas, legalus sąvokų išaiškinimas, formalių požymių prioritetas prieš vertinamuosius ar blanketinius požymius, galimybė baudžiamojo proceso priemonėmis nustatyti ir įrodyti nusikalstamos veikos požymius ir pan. Vis dėlto yra pastebima, kad dauguma BK numatytų nusikalstamų veikų sudėčių atitinka šią nuostatą, tačiau baudžiamosios teisės doktrina ir Lietuvos teismų jurisprudencija pateikia ir tokių nusikalstamų veikų sudėčių pavyzdžių, kurių atitiktis šiai nuostatai kelia didelių abejonių. Baudžiamosios teisės doktrina prie tokių pavyzdžių priskiria blanketinius ir vertinamuosius nusikalstamų veikų požymius, taip pat sąvokų neapibrėžtumą arba skirtingumą. Sąvokų neapibrėžtumo pavyzdžiu gali būti BK 307 straipsnio 1 dalis, kurioje numatoma baudžiamoji atsakomybė tam, „... kas turėjo pajamų iš kito asmens prostitucijos arba sąvadavo prostitucijai“, tačiau nėra pateikiama teisinio prostitucijos apibrėžimo (t. y. šio reiškinio požymių, pagal kuriuos būtų nustatomas uždraustos veikos turinys) (Švedas, 2012, p. 22). Siekiant apibendrinti G. Švedo poziciją, reikalinga pastebėti, kad iš tiesų baudžiamoji atsakomybė turėtų būti numatyta tik už tokias

nusikalstamas veikas, kurios yra „blogis savaime“, tačiau, kaip ir pastebi G. Švedas, iki šiol nepateikus aiškaus prostitucijos sąvokos analizės bei ją įtvirtinus ne tik baudžiamajame įstatyme, bet ir administracinėje teisėje, kyla pavojus netinkamam bei nevienareikšmiškam teisės aktų interpretavimui bei teisinės valstybės principo pažeidimo grėsmei. Dar daugiau, nepateikus aiškios prostitucijos sąvokos analizės, kyla abejonė dėl šio instituto kriminalizavimo, kadangi savanoriška prostitucija nėra pavojinga visuomenei, todėl pastebtina, kad jos atsakomybės įtvirtinimas Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse gali kelti susirūpinimą.

Analizuojant šiuo metu galiojantį reglamentavimą, yra matyti, kad savanoriškas vertimasis prostitucija bei atlygintinis naudojimas prostitucijos paslaugomis yra įtvirtintas Administracinių nusižengimų kodekso 487 straipsnyje. Vis dėl to, reikalinga pastebėti, kad BK pelnymasis iš kito asmens prostitucijos yra numatytas nusikaltimų bei baudžiamųjų nusižengimų dorovei nusikaltimų kategorijoje. Apibendrinant tai, reikalinga atkreipti dėmesį, kad šiuo metu galiojantis teisinis reglamentavimas iš esmės numato, kad savanoriškas vertimasis prostitucija bei atlygintinis naudojimas šiomis paslaugomis užtraukia administracinę atsakomybę, o pelnymasis iš kito asmens prostitucijos – baudžiamąją atsakomybę. Vis dėlto, pažymėtina, kad administracinė atsakomybė nėra traukiamas asmuo, kuris į prostituciją buvo įtrauktas būdamas materialiai, dėl tarnybos ar kitaip priklausomas arba įtrauktas į prostituciją panaudojant fizinę ar psichinę prievartą ar apgaulę, arba bet koku būdu įtrauktas į prostituciją būdamas nepilnametis ir (ar) nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis ir yra pripažintas nukentėjusiuoju baudžiamajame procese. Išnagrinėjus teisės aktus, galima sutikti su G. Švedo mintimis, kad įstatymuose neapibrėžta prostitucijos sąvoka kelia abejonę dėl savo pavojingumo bei reguliavimo proporcingumo, juo labiau šio reiškinio turinio.

Siekiant geriau išanalizuoti Lietuvos baudžiamąją teisinę laikyseną prostitucijos atveju, reikalinga yra pasitelkti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentarą, kuriame yra pateikiama 307 straipsnio – pelnymosi iš kito asmens prostitucijos – nusikalstamos veikos sudėtis ir jos požymių komentaras. Baudžiamojo kodekso komentare yra pastebima, kad ši veika yra priešinga dorovei, nes yra nepriimtina visuomenėje dėl savo amoralumo. Pelnymosi iš kito asmens prostitucijos nusikaltimu kėsiamasi į objektą – visuomenėje priimtas seksualinių santykių normas. Prostitucija peržengia visuomenėje toleruojamų seksualinio elgesio normų ribas, yra smerkiama ir uždrausta kaip administracinis teisės pažeidimas. BK 307 straipsnis kriminalizuoja ne pačią prostituciją, bet prostitucija užsiimančių asmenų išnaudojimą, pelnydamasi iš jų veiklos. Nusikaltimo, numatyto BK 307 straipsnio 1 dalyje, sudėties objektyvieji požymiai yra dvi alternatyvios

veikos: 1) pajamų turėjimas iš kito asmens prostitucijos; 2) sąvadavimas prostitucijai. Prostitucija – tai veikla, kurios turinį sudaro lytiniai santykiai ar kitoks kitų asmenų lytinės aistros tenkinimas už pinigus arba kitokią turtinę naudą. Pajamų turėjimas iš kito asmens prostitucijos – kai asmuo gauna visas arba dalį kito asmens iš prostitucijos gautų pajamų. Sąvadavimas prostitucijai – tai tarpininkavimas tarp prostitucija užsiimančiojo ir kito asmens, suvedant juos lytiniam santykiavimui arba kitokiam lytinės aistros tenkinimui. Pastebėtina, kad tiek pajamų turėjimas iš kito asmens prostitucijos, tiek ir sąvadavimas – nevienkartiniai, sistemingi veiksmai, pagrįsti santykių tarp kaltininko ir prostitucija užsiimančio asmens pastovumu. Nagrinėjamo nusikaltimo sudėtis – formalioji, todėl nusikaltimas laikomas baigtu, kai kaltininkas pradėjo gauti pajamas iš kito asmens prostitucijos arba suvedinėti jį su kitais asmenimis lytiniam santykiams. Įdomu ir tai, kad tais atvejais, kai pajamų turėjimas iš kito asmens prostitucijos arba sąvadavimas prostitucijai yra susijęs su psichine arba fizine prievarta prostitucija užsiimančio asmens atžvilgiu, reikėtų atriboti šį nusikaltimą nuo turto prievartavimo. Laikytina, kad asmens vertimas verstis prostitucija ir nuolat perdavinėti iš prostitucijos uždirbtus pinigus arba kitokią turtinę naudą turi būti kvalifikuojamas ne kaip turto prievartavimas, bet kaip pelnymasis iš prostitucijos. Psichinės ir fizinės prievartos aktai prieš prostitucija užsiimančių asmenį šiuo atveju kvalifikuotini kaip atskiri nusikaltimai žmogaus laisvei arba sveikatai. Nagrinėjamo nusikaltimo subjektyvioji pusė pasireiškia tiesiogine tyčia ir pelnymosi tikslu. Kaltininkas suvokia, kad gauna pajamas iš kito asmens prostitucijos arba sąvadauja prostitucijai, ir nori taip veikti. Pelnymosi tikslas – kai kaltininkas, atlikdamas minėtas veikas, siekia gauti turtinės naudos iš kito asmens prostitucijos. Taigi, ši nusikalstamos veikos analizė iš esmės padeda išgryninti prostitucijos apibrėžtį – tai veikla, kurios turinį sudaro lytiniai santykiai ar kitoks kitų asmenų lytinės aistros tenkinimas už pinigus arba kitokią turtinę naudą. Nors savanoriško vertimosi prostitucija teisinis vertinimas apsiriboja administracine atsakomybe, šios sąvokos išaiškinimas yra naudingas ir taikomas administracinės atsakomybės atžvilgiu, nes padeda išgryninti savanoriško vertimosi prostitucija turinį, padeda apsaugoti nuo perteklinės veikos turinio interpretacijos.

Galima teigti, jog dėl vyraujančių skirtingų požiūrių į prostituciją skiriasi ir problemų, susijusių su prostitucija, sprendimas. Dažniausiai vertinant prostituciją, yra klausiama ar prostitucija yra amorali ir prievartinė moterų išnaudojimo forma, ar tai yra darbas, kuris turėtų būti reguliuojamas (Tarvainen, 2007, p. 12). Keliant šį klausimą, Europa pasidalino į keturias grupes: vieni uždraudė, kiti legalizavo, dar kiti nustatė, kad asmenys teikiantys seksualines paslaugas yra aukos, o klientas nusikaltėlis. Tačiau kiekvienu atveju kyla problemų, nes uždraudžiant prostituciją viena didžiausių problemų

kyla dėl to, kaip reglamentuoti prostituciją, baudžiamuoju ar administraciniu įstatymu, o gal išvis netaikyti jokios atsakomybės.

Netaikant baudžiamosios atsakomybės, o taikant administracinę, „elitinių“ seksualinių paslaugų teikėjų tai tikrai nesulaikys. Taip yra todėl, kad kaip ir pastebėta anksčiau, jos uždirba gerokai daugiau nei siekia skiriamos baudos, todėl prostitucijos veikla vis tiek yra verčiamasi. Kitaip tariant, baudžiamosios atsakomybės netaikymas tarsi skatina teikti seksualines paslaugas ir tuo užsiimti kaip verslu, pragyvenimo šaltiniu. Tokiu būdu sąvadautojams žymiai lengviau išlaikyti pasiūlą, nes daugiau asmenų teikiasi tokia profesija užsiimti. Jeigu nėra taikoma visai jokia atsakomybė, tuomet nebelieka jokio pasipriešinimo viešiesiems namams ar priverstinei prostitucijai. Prekeiviai žmonėmis, naudodami teisėtus darbo leidimus, į tą valstybę, kurioje nėra taikoma atsakomybė už savanorišką prostituciją, laisvai gali įvežti ir parduoti įbaugintus asmenis. Taip pat, netaikant baudžiamosios atsakomybės, padidėja smurto, seksualinio išnaudojimo atvejų. Netaikant baudžiamosios atsakomybės ir legalizuojant prostituciją, į asmenį yra žiūrima labai liberaliai, jam suteikiama laisvė rinktis ar nori pardavinėti savo kūną, ar ne, prostitucija virsta tarsi nekalta pramoga, o gyvuliški instinktai skatinami ir yra grįžtama kelis tūkstančius metų atgal. Vis dėlto baudžiamosios atsakomybės taikymas už savanorišką prostituciją visiškai uždraustų ja verstis, tačiau šių dienų pasaulyje, toks požiūris gali sukelti daug nepasitenkinimo. Socialinėje erdvėje yra publikuota daug minčių, kodėl prostituciją turėtų reglamentuoti baudžiamasis įstatymas, yra manoma, kad tai užkirstų kelią sekso industrijos plėtrai, sumažintų net ir slaptą prostituciją dėl baimės būti pagautam, tai padidintų apsaugą, leidimas verstis prostitucija neskatina moterų rinktis, o atveria duris priverstinei prostitucijai (Kopži, 2018). Vertinant šią mokslininko mintį, reikalinga yra pastebėti ir tai, kad atsakomybės už vertimąsi savanoriška prostitucija griežtumas nėra išeitis, siekiant tokius asmenis „perauklėti“ bei socialiai integruoti. Pastebėtina ir tai, kad akivaizdžios visuomenės problemos negali būti sprendžiamos griežtu įstatymu, kadangi savanoriška prostitucija užsiimantiems asmenims, sugriežtinus taikomą atsakomybę, nebūtų sudaromos sąlygos edukuotis bei keisti pasirinktą gyvenimo būdą, dar daugiau, jie būtų priversti savo pradėtą veiklą tęsti dar labiau slapstydami, o tokiu atveju, reikalinga pagalba tokiems asmenims būtų dar sunkiau prieinama.

Rasti kokias problemas, susijusias su savanoriškos prostitucijos draudimu, įžvelgia Lietuvos Respublikos Vyriausybė, galime 2019 metų lapkričio 13 d. įstatymo projekte „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 147-3 straipsniu įstatymo projekto Nr. XIIIIP-4099 ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 487 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto Nr. XIIIIP-4100“, kuris 2020 m.

vasario 10 d. buvo atmetas. Projekte buvo siūloma panaikinti administracinę atsakomybę ir papildyti baudžiamąjį kodeksą, tam, kad būtų pereita prie Švedijos modelio ir numatyti bausti tik asmenis, perkančius seksualines paslaugas. Įstatymo projekte buvo nurodyta, kad tokie reglamentavimo pokyčiai yra būtini, siekiant sumažinti prostitucijai išnaudojamų asmenų skaičių ir prostitucijos paklausą. Tačiau Vyriausybė nesutiko ir teigė, kad tokie argumentai nėra susiję su nurodytomis problemomis. Vyriausybė teigė, kad nurodytuose tarptautiniuose dokumentuose (Jungtinių Tautų konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims) akcentuojama būtinybė kovoti su prekyba žmonėmis, prostitucijos paslaugas teikiančių moterų kankinimu, išnaudojimu priverstiniam darbui bei su kitokiais prievartinio pobūdžio veiksmais. Vis dėlto pastebima, kad su projekte siūlomu atlygintinio naudojimosi asmens savanoriškai teikiamomis seksualinėmis paslaugomis kriminalizavimu nurodyti tarptautiniai dokumentai neturi tiesioginių sąsajų, kadangi juose kalbama apie tokias nusikalstamas veikas kaip: pelnymasis iš kito asmens prostitucijos (BK 307 straipsnis), asmens įtraukimas į prostituciją (BK 308 straipsnis), prekyba žmonėmis, įskaitant atvejus, siekiant išnaudoti prostitucijai (BK 147, 157 straipsniai), asmens išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms teikti (BK 147¹ straipsnis) ir pan. Antra, atlikti naujausi tarptautiniai moksliniai tyrimai rodo, kad įstatymų pakeitimai, susiję tik su seksualinių paslaugų pirkimo kriminalizavimu, užsienio šalyse neturėjo įtakos seksualinių paslaugų pirkimo paklausos ar prekybos žmonėmis dėl seksualinio išnaudojimo mažėjimui. Taip pat Vyriausybė mano, kad šiuo metu galiojantis BK 147² straipsnis jau numato baudžiamąją atsakomybę už bet kokį naudojimąsi (atlygintinį ar neatlygintinį) asmens teikiamomis seksualinėmis paslaugomis, kai asmuo tokias seksualines paslaugas teikia dėl to, kad prieš jį išnaudojimo tikslais buvo panaudotas fizinis smurtas, grasinimai, apgaulė arba kiti prievartinio pobūdžio veiksmai (Dėl BK papildymo, 2020).

Ypatinga teisinė apsauga aptariamam aspektu taikoma nepilnamečiams. BK 151¹ straipsnio 2 dalyje įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už lytinės aistros tenkinimą su nepilnamečiu asmeniu pasiūlant, pažadant suteikti ar suteikiant pastarajam už tai pinigų ar kitokios formos atlygį, t. y. už atlygintinį naudojimąsi nepilnamečio asmens savanoriškai teikiamomis seksualinėmis paslaugomis. Už tokį nusikaltimą baudžiamasis įstatymas numato itin griežtą laisvės atėmimo iki penkerių metų bausmę, o tai papildomai apsaugo nepilnamečius asmenis nuo bet kokio atlygintinio naudojimosi jų teikiamomis seksualinėmis paslaugomis arba nuo nepilnamečių išnaudojimo prostitucijai. Dėl šių priežasčių galiojančios baudžiamosios įstatymo normos yra tinkamai suderintos su tarptautiniais ir Europos Sąjungos (pavyzdžiui, 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų

apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR) teisės aktais, kiek tai susiję su baudžiamosios atsakomybės numatymu už naudojimąsi asmens teikiamomis seksualinėmis paslaugomis, jeigu prieš tokį asmenį buvo panaudoti bet kokio pobūdžio prievartiniai veiksmai (nepilnamečių asmenų atveju – net ir nesant jokios prievartos) (Dėl BK papildymo, 2020). Kitaip tariant, yra teigiama, kad toks reglamentavimas nepakeis padėties dėl priverstinės prostitucijos ar prekybos žmonėmis ir šios problemos jau pakankamai yra saugomos įstatymo.

Taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybė pabrėžė, kad naudojantis prostitucijos paslaugomis yra pažeidžiami svarbūs teisiniai gėriai: visuomenės dorovės normos, viešoji tvarka, tačiau atlygintinis naudojimas savanoriškai teikiamomis prostitucijos paslaugomis objektyviai negali būti vertinamas kaip toks pavojingas veikimas, kurio teisinė apsauga būtų įmanoma tik kraštutinėmis baudžiamosios teisės priemonėmis. Kriminalizavus atlygintinį naudojimąsi prostitucijos paslaugomis, kurios teikiamos savanoriškai, t. y. kurios nėra susijusios su bet kokios rūšies prievartos panaudojimu, atsakomybės taikymas už šio pobūdžio veiksmus taptų neadekvatus padarytų veiksmų pavojingumui. Be to, siūlomas teisinis reguliavimas būtų neefektyvus tiek dėl galimybių naudoti procesines prievartos priemones tiriant baudžiamuosius nusižengimus nebuvimo, tiek dėl papildomos grėsmės seksualines paslaugas teikiantiems asmenims, nes iš esmės jie taptų vieninteliais liudytojais ikiteisminiame tyrime. Šiuo metu numatyta administracinė atsakomybė už atlygintinį naudojimąsi prostitucijos paslaugomis, kurios teikiamos savanoriškai ir nėra susijusios su prievartinio pobūdžio veiksmis, iš esmės atitinka tokios veikos pavojingumo pobūdį, vertintina kaip pakankama, siekiant efektyviai nubausti kaltus asmenis, todėl nėra pagrindo dar labiau griežtinti teisinę atsakomybę už šiuos veiksmus (Dėl BK papildymo, 2020). Net ir panaikinus seksualinių paslaugų teikėjams administracinę atsakomybę, būtų akylai stebima jų aplinka dėl bandymų atrasti jų klientus, o tai verstų pačius paslaugų teikėjus jaustis nusikaltėliais bei slapstyti dėl klientų trūkumo. Galima pastebėti, kad Vyriausybė atkreipia dėmesį, kad įtvirtinus baudžiamąją atsakomybę seksualines paslaugas perkantiems asmenims nebūtų užtikrinama tinkama seksualines paslaugas teikiančių asmenų apsauga. Vis dėlto pastebėtina, kad šiuo metu administracinė atsakomybė yra traukiami ne tik sekso paslaugų pirkėjai, bet ir jų teikėjai, todėl svarbu ne tik tai, kad iš esmės panaši, tik lengvesnės formos atsakomybė jau yra taikoma seksualinių paslaugų pirkėjams, tačiau kartu tokių paslaugų teikėjai yra taip pat baudžiami, ir jų apsauga šiuo metu taip pat nėra užtikrinama. Nevertinant konkretaus klausimo, ar seksualinių paslaugų pirkėjams turėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, reikalinga pastebėti, kad šiuo metu seksualines paslaugas teikiantys asmenys yra ne tik baudžiami

administracine tvarka, tačiau jų saugumu taip pat nėra rūpinamasi tuo atveju, kai yra atsakomybėn traukiamas ir sekso paslaugų pirkėjas.

Siūlomo reglamentavimo kontekste itin svarbi ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrina, kurioje ne kartą akcentuota, kad siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms nevisada tikslinga atitinkamas veikas pripažinti nusikaltimais ir taikyti už jas pačias griežčiausias priemones – kriminalines bausmes. Kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu priemonėmis, *inter alia*, administracinėmis sankcijomis (Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai), t. y. apibrėžiamas baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės (*ultima ratio*) principo turinys (Dėl BK papildymo, 2020). Kaip ir administracinėje teisėje, baudžiamoji teisė saugo tuos pačius gėrius, tačiau apima sunkesnio pobūdžio nusikaltimus, o Lietuvos Respublikos Vyriausybė, savanoriškos prostitucijos nelaiko sunkesnio pobūdžio nusikaltimo, todėl reglamentuoti ją baudžiamajame kodekse nėra būtinybės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje (pavyzdžiui, 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-396/2009, 2013 m. gruodžio 5 d. nutartis byloje Nr. 2A-7-9/2013 ir pan.) taip pat nuosekliai laikomasi esminės nuostatos, kad baudžiamajame įstatyme nurodytos valstybės prievartos priemonės nėra prevencinio pobūdžio ir laikytinos kraštutinėmis priemonėmis (*ultima ratio*), o baudžiamoji teisė ir baudžiamoji atsakomybė nėra skirtos problemoms, kurių priežasčių šalinimas yra kitų politikos sričių – ne baudžiamosios politikos objektas, spręsti. Kartu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje pažymima, kad, nustatant baudžiamumą už veikas, turi būti griežtai laikomasi racionalumo ir proporcingumo principų reikalavimų, kurie laikomi *ultima ratio* principo konstituciniu pagrindu, reikalaujančiu, kad baudžiamųjų priemonių intervencija į žmogaus teises šiuo aspektu būtų minimali.

Siekiant nustatyti baudžiamąją atsakomybę už tam tikrus veiksmus ar neveikimą, būtina įvertinti ne tik siūlomos kriminalizuoti veikos pavojingumą ar tai, kad konkretaus teisinio gėrio negalima apginti kitomis teisinėmis priemonėmis, t. y. nesinaudojant baudžiamąja teise kaip *ultima ratio* priemone, bet ir tokios veikos paplitimo mastą visuomenėje. Statistiniai duomenys rodo, kad už atlygintinį naudojimąsi prostitucijos paslaugomis baustų asmenų skaičius yra labai nedidelis: 2017 m. – 19, 2018 m. – 22, 2019 m. sausio 1 d. – spalio 1 d. duomenimis – 16. Dar mažesni pakartotinumai rodikliai, susiję su atlygintiniu naudojimu prostitucijos paslaugomis: 2017 m. tokių asmenų nebuvo, 2018 m. nubausti 6, o 2019 m. sausio 1 d. – spalio 1 d. – 1 asmuo. Šiuo aspektu būtų tikslinga,

sprendžiant atlygintinio naudojimosi prostitucijos paslaugomis problemą, efektyviau išnaudoti jau šiuo metu galiojančias teises priemones: dažniau inicijuoti administracinių nusižengimų tyrimus, rengti patikrinimo akcijas, taip pat, esant poreikiui, svarstyti galimybę griežtinti Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse numatytas sankcijas asmenims, kurie naudojami prostitucijos paslaugomis (Dėl BK papildymo, 2020). Taip pat vertėtų žvelgti į užsienio praktiką ir taikyti programas, kurios jau yra pasiteisinusios kovoje su prostitucija. Dar verta paminėti, jog pagal administracinių nusižengimų kodeksą 2015 m. buvo nubausti 79 prostitucijos paslaugas teikę asmenys, 2016 m. – 114, 2017 m. – 245, 2018 m. – 194 ir 2019 m. iki spalio mėnesio - 167 (Bakūnaitė, 2020). Vis dėlto, reikalinga pastebėti, kad bet kokia įstatymu uždrausta veikla yra vykdoma siekiant nepakliūti į valstybės teisėsaugos akiratį, todėl negalima pamiršti, kad registruoti administraciniai nusižengimai nėra pajėgūs atskleisti tikrosios padėties, kadangi latentinė administracinių nusižengimų dalis yra nežinoma, todėl galima daryti išvadą, kad savanoriškai besiverčiančių prostitucija asmenų mastas yra kur kas didesnis.

Dar daugiau, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija tvirtina, kad naujausi tarptautiniai moksliniai tyrimai rodo, jog įstatymų pakeitimai, susiję tik su seksualinių paslaugų pirkimo kriminalizavimu, nesumažino prostitucijos mastų. Anot jos, „atlygintinis naudojimas savanoriškai teikiamomis prostitucijos paslaugomis objektyviai negali būti vertinamas kaip toks pavojingas veikimas, kurio teisinė apsauga būtų įmanoma tik kraštutinėmis baudžiamosios teisės priemonėmis (Bakūnaitė, 2020). Tačiau Generalinė prokuratūra tokį baudžiamosios atsakomybės taikymo modelį palaiko. Generalinės prokuratūros išvadoje yra sakoma, kad atsisakymas bausti prostitucijoje išnaudojamus asmenis, iš kurių absoliuti dauguma yra mergaitės ir moterys, mažintų prostitucija besiverčiančių asmenų pažeidžiamumą, sudarytų jiems sąlygas efektyviau ginti savo teises nukentėjus nuo seksualinės prievartos ar kitų nusikalstamų veikų. Prie Šiaurės šalių reguliavimo modelio kovojant su prostitucija bei prekyba žmonėmis siūlo pereiti ir Europos Parlamentas, Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja (Bakūnaitė, 2020). Iš esmės, atlikus gilesnę analizę, reikalinga pastebėti, kad Generalinės prokuratūros pozicija yra įžvalgesnė, kadangi socialiai pažeidžiamų asmenų nebaudžiamumas, o garantuojama reikalinga pagalba tokiems asmenims, galėtų padėti keisti pasirinktą gyvenimo būdą, atkreipiant dėmesį į jiems kylančias problemas. Tokių asmenų baudimas baudžiamąją teise dar labiau didintų socialinę atskirtį, suteiktų dar didesnę nepageidaujamą „etiketę“ visuomenėje, tokiu būdu tokius asmenis dar labiau išstumiant į jos „paraštes“. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, kuri yra atsakinga už Lietuvoje formuojamą baudžiamąją politiką, pozicija šiuo atveju yra itin kritikuotina, kadangi įstatymų

pakeitimais, susiję tik su seksualinių paslaugų pirkimo kriminalizavimu ne tik, kad nėra pajėgūs spręsti kyšančių problemų, kadangi bet kokie įstatymų pokyčiai be papildomų priemonių nėra veiksmingi, tačiau jie galėtų suteikti tam tikrą apsaugą seksualines paslaugas teikiantiems asmenims, tai sudarytų galimybę valstybei atkreipti į juos dėmesį, juos identifikuoti, kaip pagalbos reikalingus asmenis.

Įvertinus pateiktą analizę, reikalinga pastebėti, kad progresyviausias sprendimas, vertinant tinkamą valstybės reakciją į seksualinių paslaugų teikimą bei jų pirkimą, turėtų apsiriboti administracinės atsakomybės ribose. Paaiškinant tai, verta atkreipti dėmesį į tai, kad seksualinių paslaugų teikimas bei jų pirkimas nėra „blogis savaime“, todėl šis institutas baudžiamosios atsakomybės ribose nebūtų efektyviai reguliuojamas, nes taikomos atsakomybės priemonės nebūtų proporcingos, o tai reiškia – nebūtų veiksmingos. Dar daugiau, plėtojant progresyvią valstybės laikyseną, reikalinga atkreipti dėmesį ir į tai, kad seksualines paslaugas teikiantiems asmenims neturėtų būti taikoma baudžiamoji teisinė atsakomybė, kadangi šie asmenys teikti seksualines paslaugas yra priversti dėl socialiai pažeidžiamos padėties, todėl bet kokios formos atsakomybė (kartu ir administracinė) išspręsti tokių asmenų problemų nėra pajėgi. Vis dėlto pastebėtina, kad administracinė atsakomybė yra tinkamas atsakas į seksualinių paslaugų pirkėjų piktnaudžiavimą pažeidžiamais asmenimis. Inicijavus administracinius veiksmus dėl seksualinių paslaugų pirkimo yra itin svarbu, kad seksualines paslaugas teikiantys asmenys nebūtų baudžiami, jiems turėtų būti suteikiama reikalinga pagalba, užtikrinamos jų teisės, valstybė tokius asmenis turėtų prisiimti globon.

Šią pateiktą poziciją reikšmingai gali papildyti ir Europos Parlamento 2014 m. vasario 3 d. pranešimas „Dėl seksualinio išnaudojimo ir prostitucijos ir jų poveikio lyčių lygybei“, kuriame atkreipiamas valstybių narių dėmesys, kad prostitucija užsiimantiems asmenims neturėtų būti numatyta baudžiamoji atsakomybė, kaip tai yra kai kuriose valstybėse narėse ir ragina visas valstybes nares panaikinti baudžiamuosius teisės aktus, taikomus prostitucija užsiimantiems asmenims. Taip pat ragina valstybes nares susilaikyti nuo baudžiamosios atsakomybės taikymo prostitucija užsiimantiems asmenims ir jų baudimo bei parengti programas, kuriomis būtų siekiama padėti prostitucija užsiimantiems asmenims ir (ar) sekso pramonės darbuotojams atsisakyti šios profesijos, jei jie to norėtų. Europos Parlamentas savo poziciją grindžia atkreipdamas dėmesį į tai, kad didelė dauguma prostitucija užsiimančių žmonių norėtų nutraukti šią veiklą, tačiau mano nepajėgsiantys to padaryti. Taip pat pabrėžia, kad šiems asmenims reikia tinkamos paramos, ypač psichologinės ir socialinės pagalbos, kad jie galėtų ištrūkti iš seksualinio išnaudojimo tinklų ir atsikratyti dažnu atveju su juo susijusios priklausomybės, todėl siūlo kompetentingoms

institucijoms, glaudžiai bendradarbiaujant su suinteresuotosiomis šalimis, sukurti programų, kurios padėtų asmenims išstrūkti iš prostitucijos. Analizuojant šią Europos Parlamento poziciją reikalinga pastebėti, kad ji yra itin progresyvi, kadangi baudžiamoji atsakomybė prostituciją savanoriškai užsiimančių asmenų atžvilgių būtų ne tik neproporcingą jų veikos pavojingumui, bet ir dar daugiau – jos taikymas būtų itin trumparegiškas pagalbos reikalingiems asmenims. Prostitucija užsiimantys asmenys yra socialiai pažeidžiami bei sunkumų gyvenime patyrę asmenys, todėl jų nubaudimas *per se*, nesprenžiant jų problemų, būtų itin trumparegiškas.

Taigi taikyti ar netaikyti baudžiamąją atsakomybę yra tikrai sudėtingas klausimas, tačiau daugelyje valstybių į savanorišką prostituciją žiūrima kaip į nepakankamai pavojingą veiką, kad būtų galima seksualines paslaugas teikiančius asmenis patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Taip pat, dažniausiai priverstinė prostitucija, viešnamiai ir kitoks pasipelnymas iš kito asmens teikiamų seksualinių paslaugų yra jau reglamentuoti baudžiamajame įstatyme, o tą patį padaryti su savanoriška prostitucija nėra reikalo, nes tai būtų neproporcinga. Dar daugiau, dažnai pamirštama, kad seksualines paslaugas teikiantys asmenys yra socialiai jautri asmenų kategorija, kuriems baudžiamosios teisenos inicijavimas atvertų dar didesnę prarają tarp jų ir kokybiškai bei socialiai atsakingo gyvenimo būdo. Šiuo metu numatyta administracinė atsakomybė savanoriškai teikiantiems seksualines paslaugas bei jas perkantiems asmenims galėtų būti laikytina pakankama atsakomybe, tačiau reikalingų pagalbos priemonių savanoriškai besiverčiantiems asmenims netaikymas bet koku atveju problemas tik gilina, tačiau jų nesprenžia. Prostitucija savo turiniu nėra visuomenei pavojinga veikla, „blogis savaime“, todėl asmenys, užsiimantys prostitucija, neturėtų būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn, nes vertinant paprastai, prostitucija yra viso labo netinkamo gyvenimo būdo vystymas, bet ne pavojus visuomenei. Vis dėlto Lietuvoje stinga pagalbos priemonių prostitucija užsiimantiems asmenims ir tol, kol asmenims greta administracinės atsakomybės nebus suteikta reikalinga pagalba, kuri padėtų resocializuotis, tokių asmenų trumparegiškas baudimas prostitucijos problemos išspręsti nebūtų pajėgus.

4. GEROSIOS UŽSIENIO ŠALIŲ PRAKTIKOS ĮGYVENDINIMO GALIMYBĖS LIETUVOJE

Sprendžiant įvairiausių rūpimus klausimus verta atsižvelgti į gerąją užsienio šalių praktiką. Šiuo atveju, nagrinėjant savanorišką prostituciją, labai svarbios užsienyje vykdomos programos.

Viena svarbiausių programų turėtų būti švietimo programa. Vienoje vykdytoje apklausoje Jungtinėse Amerikos Valstijose, moterys aptarė būtinybę didinti informuotumą apie seksualinį išnaudojimą bei prostituciją, kaip priemonę galinčią padėti užkirsti kelią prievartai prieš socialiai atskirtas moteris ir mergaites. Dalyviai dažnai apibūdino, kad net ir jų pačių patirtis galėtų padėti didinti informuotumą apie seksualinį išnaudojimą savo bendruomenėje. Svarbu dalintis istorijomis, pvz., vyriškomis, siekiant atkreipti dėmesį į seksualinio išnaudojimo klausimus (PLoS One, 2013). Toks švietimas būtų reikalingas ir siekiant mažinti prostitucijos mastus. Jauni žmonės, išgirdę įvairias istorijas iš seksualinių paslaugų teikėjų, galimai ateityje nenorėtų įsivelti į sekso industriją ir į tokį uždarbiavimo būdą žiūrėtų daug atsargiau. Švietimas turėtų būti reikalingas ir dėl seksualiniu būdu plintančių ligų, tokių kaip AIDS. Vis dėlto negalima būtų teigti, kad Lietuvoje nėra vykdomos tokio pobūdžio programos, tačiau jų organizuotumas nėra vertintinas pakankamu, nes daugelis asmenų tokio švietimo taip ir nesulaukia.

Visoje Europoje veikia AIDS prevencijos prostitucijoje tinklas, kuris yra skirtas šviesti asmenis apie venerinių ligų žalą. Šis tinklas atkreipia dėmesį, kad šiuo metu keičiantis tendencijoms, jau egzistuojantys mokymai neatitinka seksualinių paslaugų teikėjų poreikių, būtina yra teikti ir specifines paslaugas. Įgyvendinti tokius tikslus padeda ir šio tinklo rašomi informaciniai leidiniai. Taip pat yra kalbama apie ribotą pagalbą seksualinių paslaugų teikėjams dėl venerinių ligų, šis tinklas skatina į tai žiūrėti atidžiau ir įvertinti galimus padarinius (AIDS Action Europe). Svarbu paminėti, kad Lietuvoje jau yra teikiamos tokios paslaugos kaip nemokamas ir anonimiškas AIDS ligų testavimas. Viena pagrindinių bėdų Lietuvoje ir yra ta, kad asmenys bijo kreiptis ir ieškoti pagalbos, tačiau teikiant anonimines paslaugas, yra užtikrinama, jog nėra jokio pavojaus atskleisti savo tapatybę bei tokiu būdu yra skatinama tirtis.

Taip pat verta dėmesio yra Kanadoje veikianti „Išėjimas yra čia“ programa. Ši programa padeda seksualinių paslaugų teikėjams pakeisti savo gyvenimo būdą, užsiimti kitokia veikla, suteikiant jiems ilgalaikę pagalbą. Naudojant tokį kritinio įsikišimo modelį, yra sudaroma individuali programa, padedanti asmenims „išeiti“ iš prostitucijos ir sugrįžti į normalų gyvenimą. Pasiiekti tokius tikslus padeda įvairios terapijos, socialinis darbas,

kognityvinė elgesio terapija, įgūdžių lavinimas, protinis lavinimas, palaikymo grupės. Pagrindiniai tikslai: suteikti pagalbą asmenims norintiems nebesiversti prostitucija, pasirūpinti, kad asmenims, kurie nori nebesiversti prostitucija, būtų suteikta tinkama pagalba atliepanti jų poreikius ir sukurti naujas galimybes programoje dalyvaujantiems asmenims. Tokia programa prasideda jau nuo pat pirmųjų minčių palikti sekso industriją. Asmuo, kuris dar vis teikia seksualines paslaugas gali kreiptis į šią instituciją ir sulaukti pagalbos bei psichologinės paramos priimant sprendimą. Tuomet yra surenkama informacija apie klientą, kad būtų galima suteikti tinkamą pagalbą. Antrame etape jau yra pradeda kurti terpę, leidžianti tobulėti ir keisti savo įpročius, tam naudojamos pirmiau įvardintos minėtos terapijos. Paskutiniame programos etape yra kalbama apie kokybiško gyvenimo pradžią, yra sukuriami tikslai, kurių turima stengtis pasiekti. Po šio etapo yra ruošiami susitikimai su klientu, kurių metu yra siekiama įsitikinti, kad asmuo jau yra pasiruošęs funkcionuoti be pagalbos, yra vertinama, kaip asmeniui sekasi siekti ilgalaikių tikslų (Toronto, 2018). Nors Lietuvoje ir yra skiriamos tam tikros programos už savanorišką prostituciją nubaustiems asmenims, tačiau jos nėra kokybiškos bei nuoseklios, jos nesuteikia ilgalaikės pagalbos nuo pat pirmųjų minčių apie galimybę palikti sekso industrijos sferą, pagalbos ieškant kito darbo, tikslų išsikėlimo.

Panašią užduotį atlieka ir Anglijoje veikianti organizacija „Streetlight“. Pirmiausia ši organizacija bando suartėti ir palaikyti artimus ryšius su asmenimis, kurie dirba prostitucijos industrijoje. Stengiamasi per įvairias konferencijas šviesti jaunas žmones apie prostitucijos žalą sveikatai, fizinei bei psichologinei gerovei. Asmenims, norintiems pakeisti pragyvenimo šaltinį, yra stengiamasi kaip įmanoma daugiau sumažinti patiriamą žalą. Taip pat kuriami planai kiekvienam asmeniui individualiai, išsiaiškinant visas problemas ar pasaulėvoką. Siekiama susigražinti fizinį bei psichinį stabilumą, atgauti pasitikėjimą savimi bei pasiekti kiekvieno asmens pilną potencialą (Streetlight). Tokios programos yra itin reikšmingos, nes jos su asmenimis, kurie nori pakeisti gyvenimo būdą, užmezgia ypatingą ryšį, padeda visapusiškai tobulėti ir atsigausti po patirtų psichologinių traumų. Kartais svarbiausias dalykas, norint pakeisti gyvenimo būdą, yra visapusiškas palaikymas bei pastūmėjimas pradėti kitokį gyvenimą.

Tačiau negalima vienareikšmiškai teigti, kad Lietuvoje neveikia organizacijos su panašiais tikslais. Viena pagrindinių institucijų, kuri padeda asmenims, kurie yra nukentėję nuo seksualinės prievartos ar prekybos žmonėmis yra „Kopzi“. „Kopzi“ centrai taip pat užtikrina konfidencialumą, teikia tęstinę pagalbą neribotam laikui. Pagrindinė šios organizacijos misija yra skatinti asmenis, kurie yra nukentėję nuo seksualinės prievartos bendradarbiauti su teisėsauga (Kopzi). Jeigu lygintume „Kopzi“ su anksčiau aptartomis

organizacijomis, tikslai atrodo gan panašūs, tačiau pasigendama pagalbos asmenims, kurie užsiima savanoriška prostitucija. Pagrindė yra susitelkiama į asmenis, kurie yra susiję su labiau pavojingomis veikomis, tačiau negalime ignoruoti ir fakto, kad asmenų, savanoriškai teikiančių seksualines paslaugas, yra taip pat labai daug ir galbūt yra asmenų, kurie, net ir labai norėdami pakeisti gyvenimą, neranda jiems reikalingos pagalbos. Taip pat, verta paminėti ir tai, jog kuomet yra skelbiama informacija apie pagalbą bendradarbiaujant su teisėsauga, nukentėjusieji gali išsigąsti ir nebesikreipti pagalbos. Galbūt būtų tikslingiau formuluoti tai kaip laisvą pasirinkimą, nes svarbiausias tokių paslaugų tikslas yra padėti asmenims pakeisti gyvenimo būdą ir pasiekti norimus tikslus.

Viena didžiausių nevyriausybinų organizacijų kovojančių su prostitucijos ir prekybos moterimis aukomis Lietuvoje yra „Caritas“. Ši organizacija stengiasi padėti visiems asmenims, kurie yra seksualinių paslaugų teikėjai, nesvarbu ar tai daroma savo noru ar priverstinai. Įvairiose diskusijoje dalyvaujanti organizacija pabrėžia, jog ne visos statistikos yra teisingos, dažnai asmenys, kurie verčiasi savanoriška prostitucija, bijo viešumo, pasmerkimo, visuomenės nuomonės. Tai tarsi pabrėžia, kokia iš tiesų svarbi yra pagalba tokiems socialiai pažeidžiamiems asmenims. Taip pat dar viena šios organizacijos idėja yra itin aktuali nagrinėjamai temai, kuria pasidalino Lietuvos „Caritas“ socialinės darbuotojos J. Juškevičienė: „nei viena moteris negimsta ir neauga svajodama dirbti prostitute arba būti išnaudojama“. Prostituciją legalizavus, anot jos, mažiau problemų būtų tik viešnamių savininkams, taip pat vyrams, kurie nori naudotis prostitucijos paslaugomis, bet pačioms moterims tai jokių privilegijų nesuteikia (Sinkevičiūtė R., Diskusija apie pagalbą prostitucijos...). Legalizuojant savanorišką prostituciją, asmenims teikiantiems seksualines paslaugas, nebūtų užtikrinama didesnė apsauga, taip pat toks pakeitimas skatintų asmenis verstis tokia veikla, tačiau tai nesuteiktų daugiau galimybių.

Aptartos gerosios užsienio šalių praktikos iš esmės pasižymi panašiais metodais: užsiima seksualines paslaugas teikiančių asmenų švietimu, užtikrina sveikatos priežiūros paslaugas, teikia reikalingą psichologinę bei terapinę pagalbą, padeda organizuoti naujus tikslus, susirasti darbą bei padeda kokybiškai keisti gyvenimo būdą. Lietuvoje pastebima teigiama Nevyriausybinų organizacijų veikla, tačiau dėl finansavimo trūkumo, jų vystomos veiklos nėra nuoseklios, daugelis jų – epizodinės, todėl pažeidžiamiems asmenims neužtikrinus nuoseklios pagalbos, tampa itin sudėtinga sunkiausiu momentu – atsitraukus nuo įprasto žalingo gyvenimo būdo – savarankiškai siekti kokybiško gyvenimo. Dar daugiau, Lietuvoje daugumai seksualines paslaugas teikiančių asmenų pagalba yra siūloma po patraukimo administracinėn atsakomybėn, tai reiškia, kad didžiąjai daliai asmenų tokia pagalba nėra suteikiama.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Išanalizavus savanoriško vertimosi prostitucija institutą galime daryti tokias išvadas:

1. Atlikus senesnių laikų analizę, yra matyti, kad pirmosiose prostitucijos apraiškose galimai dominavo priverstinės prostitucijos forma, kuomet, dažniausiai merginos bei moterys, buvo išnaudojamos siekiant gauti tam tikrą naudą: pelną, palankių sprendimų priėmimą. Prostitucija yra identifikuojama kaip veikla, kurios turinį sudaro lytiniai santykiai ar kitoks kitų asmenų lytinės aistros tenkinimas už pinigus arba kitokią turtinę naudą. Prostitucija, nepaisant jos pasireiškimo būdų gali būti savanoriška ir priverstinė, tačiau skirtumas tarp šių dviejų valinių elementų yra itin reikšmingas, nes priverstinė prostitucija visuomet yra kriminalizuota, priešingai nei savanoriška.

2. Taigi, daugelyje Europos valstybių prostitucija yra bent dalinai legali, siekiant apsaugoti pažeidžiamus, seksualines paslaugas teikiančius asmenis, tokių valstybių pozicija yra grindžiama idėja, kad seksualines paslaugas teikiantys asmenys yra valstybės atsakomybėje, todėl jų baudimas nėra tikslingas. Priešingai, savanorišką prostituciją legalizavusiose šalyse yra baudžiami paslaugų pirkėjai. Šiose šalyse seksualines paslaugas teikiantiems asmenims yra užtikrinamos jų socialinės teisės, garantijos, yra teikiama pagalba.

3. Savanorišką prostituciją draudžiančiose šalyse vyrauja savitos problemos, dažniausia jų — smurtas. Pastebima, kad šiame reguliavimo modelyje seksualinių paslaugų teikėjams nėra užtikrinamos jokios reikalingos teisės, nėra suteikiama jokių garantijų dėl kreipimosi į tam tikras institucijas dėl pagalbos suteikimo. Kaip ir daugumoje prostituciją draudžiančiose valstybių, taip yra dėl per didelio bei trumparegiško siekio pažaboti savanoriškos prostitucijos reiškinį represyviu teisiniu reglamentavimu.

4. Daugelyje valstybių į savanorišką prostituciją žiūrima kaip į nepakankamai pavojingą veiką, kad būtų galima seksualines paslaugas teikiančius asmenis patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Taip pat, dažniausiai priverstinė prostitucija, viešnamiai ir kitoks pasipelnymas iš kito asmens teikiamų seksualinių paslaugų jau yra reglamentuoti baudžiamajame įstatyme, todėl yra manytina, kad atsakomybę už savanorišką prostituciją numatyti baudžiamajame įstatyme nėra tikslinga, nes tai būtų neproporcinga.

5. Lietuvoje teikiamos pagalbos priemonės asmenims, teikiantiems seksualines paslaugas, nėra nuoseklios, daugelis jų – epizodinės, todėl pažeidžiamiesiems asmenims neužtikrinus nuoseklios pagalbos, tampa itin sudėtinga sunkiausiu momentu – atsitraukus nuo įprasto žalingo gyvenimo būdo – savarankiškai siekti kokybiško gyvenimo. Dar daugiau, Lietuvoje daugumai seksualines paslaugas teikiančių asmenų pagalba yra siūloma

po patraukimo administracinėn atsakomybėn, tai reiškia, kad didžiąjai daliai asmenų tokia pagalba nėra suteikiama.

Pasiūlymai: Atlikus savanoriško vertimosi prostitucija baudžiamojo teisinio vertinimo tyrimą Lietuvos bei užsienio šalyse, yra matyti, kad vertinimas savanoriška prostitucija nėra vertinamas vienareikšmiškai. Vis dėlto, atlikus nuodugnesnę analizę bei išnagrinėjus užsienio šalių praktiką galima pastebėti, kad Lietuvoje galiojanti administracinė atsakomybė savanoriškai seksualines paslaugas teikiantiems asmenims yra pakankama, tačiau vien trumparegiškas atsakomybės taikymas nėra pajėgus spręsti vyraujančios problemos, todėl reikalinga atkreipti dėmesį į būtinybę Lietuvos nevyriausybinų organizacijų veiklai stiprinti, kuri galėtų padėti integruoti socialiai jautrius asmenis – seksualinių paslaugų tiekėjus – į visuomenę, padedant spręsti jų problemas, užtikrinti sveikatos priežiūros paslaugas. Savanoriškai seksualines paslaugas teikiančių asmenų padėtis turėtų atsidurti Vyriausybės darbotvarkės klausimuose, siekiant įvertinti tokių asmenų padėtį, jų tokio pasirinkimo priežastis, atkreipiant dėmesį į galiojančio teisinio reguliavimo netobulumus, kurie sukuria terpę seksualines paslaugas teikiančius asmenis traukti administracinėn atsakomybėn. Verta pastebėti, kad seksualines paslaugas teikiantys asmenys yra socialiai pažeidžiami asmenys, todėl tinkama valstybės reakcija į tokius veiksmus turėtų apimti viso labo reikalingos pagalbos suteikimą, edukavimą, sveikatos apsaugą bei socialinę integraciją. Seksualinių paslaugų teikimas teisinėje valstybėje turėtų būti vertinamas kaip nebylus asmens pagalbos šauksmas, kuris nebūtų atliepiamas baudimu. Tuo tarpu seksualines paslaugas perkantys asmenys dėl naudojimosi socialiai pažeidžiamų asmenų padėtimi, turėtų būti traukiami administracinėn atsakomybėn, atkreipiant dėmesį į tai, kad seksualinių paslaugų pirkimas nėra „blogis savaime“, todėl šis institutas neturėtų būti reglamentuotas baudžiamajame įstatyme.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

I. Teisės norminiai aktai

1. Parlamentinės Asamblėjos rezoliucija Nr.1579/2007 Prostitution – Which stance to take? 2007 m. spalio 4 d.
2. Europos Parlamento pranešimas Nr. A7-0071/2014 dėl seksualinio išnaudojimo ir prostitucijos ir jų poveikio lyčių lygybei, 2014 m. vasario 3 d.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000-10-25, Nr. 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, *TAR*, 2015-07-10, Nr. 11216.
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 147³ straipsniu įstatymo projekto nr. XIIIIP-4099 ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 487 straipsnio pripažinimo netekusiu galios, *TAR*, 2020-02-10, Nr. 2903.
6. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 21, 26, 27, 35, 119, 121, 122, 136, 143, 154(3), 154(4), 154(5), 154(6), 154(7), 154(8), 182(1), 221, 224, 225, 228, 241(2), 246, 259(1), 269, 270, 281, 320, 324, 325, 328, 329 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 110(1), 117(2), 117(3), 117(4), 152(14), 154(9,) 154(10), 163(14) straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2005-07-07, Nr. 83-3040.
7. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo įstatymas Nr. XII-1236. *TAR*, 2014-10-28, Nr. 15013.

II. Užsienio šalių teisės aktai

1. Almenn hegningarlog, 1940. Nuoroda per internetą: <https://www.althingi.is/lagas/151b/1940019.html>
2. Brottsbalk, Justitiedepartementet L5, 1962. Nuoroda per internetą: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700
3. Codul privind infractiunile administrative, 2010. Prieiga per internetą: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/120609>
4. Dirrito fiscale, 2006. Prieiga per internetą: <https://dialnet.unirioja.es/ejemplar/210785>
5. Julkisoikeudellinen laki, 2003. Nuoroda per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030278>

6. Kodeks Respubliki Belarus ob Administranich pravaparusenijach, 2003. Prieiga per internetą: <https://www.tobaccocontrollaws.org/files/live/Belarus/Belarus%20-%20Code%20of%20Admin.%20Offenses%20No.%20194-3%20of%202003%20-%20national.pdf>
7. Kodeks Rosiskoi Federaci ob administranych provonarusenijach, 2001. Prieiga per internetą: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/
8. Kodin penal, 1995. Prieiga per internetą: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/al/al037en.pdf>
9. Policing and Crime Act, 2009. Prieiga per internetą: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2009/26/contents>
10. Sexual Offences Act, 2003. Prieiga per internetą: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/contents>
11. Straffeloven, ISBN 82-504-1014-9, 1902. Nuoroda per internetą: <https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1902-05-22-10>
12. Traducciones del derecho Espanol, 1995. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/2/Spain/show>
13. Ugolovnyi kodeks Respubliki Belarus, 1999. Prieiga per internetą: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb.htm
14. Umthetho woxolo nocwangco, 1989.

III. Specialioji literatūra

1. Act Regulating the Legal Situation of Prostitutes (Prostitution Act), BGBl. I S. 3983, passed on 20 December 2001, in force since 1 January 2002.
2. Acus A., Marginalinės grupės tapsmas (sociologiniai prostitucijos tyrinėjimai).
3. AIDS Action Europe. Prieiga per internetą: <https://www.aidsactioneurope.org/en>
4. Barbara, Ass. jur. Heike Rabe Kavemann et al., The Act Regulating the Legal Situation of Prostitutes – implementation, impact, current developments, Berlin, 2007.
5. Barnett L., Casavant L., Nicol J., Prostitution: A review of Legislation in Selected Countries, Publication No. 2011- 115-E, (Canada, Library of Parliament: 2011).
6. Barry K. The Prostitution of Sexuality.- New York: New York University Press, 1995.
7. Bazylevas I., Pajaujis V. Prekyba žmonėmis ir sisteminis požiūris kaip problemos sprendimas. 2015.
8. Bullough V., Bullough B. Prostitution: An Illustrated Social History. New York: Crown Publishers, 1978.

9. Clarkson A., History of prostitution, 1939. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC537482/pdf/canmedaj00208-0074.pdf>
10. Coalition Against Trafficking in Women, Demand change: understanding the Nordic approach to prostitution, Australia, 2013.
11. Diufur, Istorija prestuplenija, 1999.
12. Dworkin A., Macleod J. What causes prostitution, 2006.
13. Eriksson J., The “Swedish model” – arguments, consequences, 2005.
14. Europap, Policies on sex work and health, European Network for HIV/STD Prevention in Prostitution, 1999. Prieiga per internetą: https://www.who.int/hiv/topics/vct/sw_toolkit/policies_sw_health.pdf
15. Farley M. Escort Prostitution for Teenage Girls: Job Opportunity or Sexual Abuse? Iowa Gender-Specific Services Task Force. Ames, Iowa. May 17, 2002.
16. Farley M. Prostitution and Sexual Violence (Keynote) Nebraska Sexual Abuse/Domestic Violence Coalition. -Lincoln, Nebraska. September 25, 2002.
17. Farley M. Witnessing Prostitution. Speech at International Day of No Prostitution.- California: Berkeley, October 5, 2002.
18. Gleeson V. (1992) Industrial Aspects of Sex Industry / In: Sex Industry and Public Policy; edited by S.A.Gerull, B. Halstead. Proceedings of a Conference Held on 6-8 May, 1991, Canberra: Australian Institute of Criminology. Prieiga per internetą: <http://www.aic.com/>
19. Lehti, M., Arooma, K., Trafficking in Human Beings, Illegal Immigration and Finland, European Institute for Crime Prevention and Control, Helsinki, 2000.
20. Maksimaitis V., Skapcevičius V. Prostitucijos socialiniai, teisiniai ir istoriniai aspektai, Teisės apžvalga, 1990.
21. N. Hagenauer, Prostitution in Austria and New Zealand, Comparison and important facts, (University of Applied Sciences St. Poelten, Austria, 2009).
22. Norman D. Europe: A History. Oxford: Oxford University Press, 1996.
23. Organizacija „Streetlight“. Prieiga per internetą: https://www.streetlight.uk.com/?fbclid=IwAR2U5e15FuIUG_I5GUkoA4banRrRLjELbGANsbZQ3uT7IgdNrv7H4iNKxK8#
24. O.,Sullivan F., Across Europe, a Growing Sense That Legalized Prostitution Isn't Working (2013). Prieiga per internetą: <http://www.theatlanticcities.com/technology/2013/12/across-europe-growing-sense-legalized-prostitution-isnt-working/7777/>

25. Pajnik M. et al., Controversies of prostitution and trafficking online, Thematic Report (2012).
26. Pajumets M. Prostitution – A Social Problem? The views of prostitution's nature, causes and effects in the Baltic states and north-western Russia. Tallinn, 2004.
27. PLoS One, Sex Workers Perspectives on Strategies to Reduce Sexual Exploitation and HIV Risk, 2013. Prieiga per internetą: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3758274/>
28. Pruskus V. Socialinio elgesio nukrypimų teisinis vertinimas tarpukario Lietuvoje.
29. Pruskus V. Prostitucijos fenomenas. Gatvės prostitucija Lietuvoje: raiška, sklaida ir kontrolė (*Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2010*).
30. Rain and Thunder Collective, Abolishing Prostitution: The Swedish Solution, USA, 2008.
31. Sex-worker forum of Vienna, Human Rights of sex workers in Europe. A Survey and Critical Analysis, Austria, 2012.
32. Sex Work and Sex Exploitations in the EU (2004) / Project paper It Takes a Village to Make a Prostitute. Prieiga per internetą: http://www.ex.ac.uk/politics/pol_data/undergrad/aac/definitions.htm
33. Sipavičienė A. ir kt. (2004) Prekyba moterimis Lietuvoje: problemos, sprendimai, žvilgsnis iš vidaus. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, Socialinių tyrimų institutas. Prieiga per internetą: <http://www.focus-on-trafficking.net/pdf/knyga.pdf>
34. Švedas, G. Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. *Teisė, 2012*, p. 16-22.
35. Tarvainen S. Spain Divided Over Semi-Legal Prostitution, German Press Agency, May 8, 2007.
36. Villacampa C., Torres N., Effects of the criminalizing policy of sex work in Spain (*International Journal of Law, Crime and Justice, Volume 41, Issue 4, December 2013*).
37. Westeson J., Sexual Health and Human Rights in the European Region (*International Council on Human Rights Policy: 2012*).

IV. Konstitucinio Teismo Doktrina.

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas, Dėl nepilnamečių asmenų grupės padaryto nusikaltimo.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas, Dėl ATPK atitikties Konstitucijai.

V. Teismų praktika.

1. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-396/2009.
2. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2013 m. gruodžio 5 d. nutartis byloje Nr. 2A-7-9/2013.

VI. Kiti šaltiniai.

1. Bakūnaitė G., Po Vyriausybės sprendimo dėl sekso pirkėjų – audringa reakcija: jie mirtinai suspardė gulintį, 2020. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/po-vyriausybes-sprendimo-del-sekso-pirkeju-audringa-reakcija-jie-mirtinai-susparde-gulinti.d?id=83469231>
2. BBC News, New Norway Law Bans Buying of Sex (Jan. 1, 2009).
3. Burkett E. God created me to be a slave. New York Times Magazine, October, 1997.
4. Centre for Gender Equality, A New Law Makes Purchasing Sex Illegal in Iceland (Apr. 21, 2009).
5. DELFI Prekyba žmonėmis: vaikai įtraukiami ir į prostituciją, ir į nelegalias kovas, 2015. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/prekyba-zmonemis-vaikai-itraukiami-ir-i-prostitucija-ir-i-nelegalias-kovas.d?id=67676050>
6. DELFI, Nesuvokiamas žiaurumas: pardavė dukrą į sekso vergiją, kad atiduotų paskolą, 2017. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/world/nesuvokiamas-ziaurumas-pardave-dukra-i-sekso-vergija-kad-atiduotu-paskola.d?id=75386307>
7. Ginette Plamondon, La prostitution : profession ou exploitation ? 2002.
8. Greta Čižinauskaitė, „Nuodėmių gatvėje“ – judėjimas be taisyklių („Izinius.lt“, 2011-05-12). Prieiga per internetą: http://www.anti-trafficking.lt/index.php?s_id=177&lang=lt
9. Joshua Cruz, Swaan van Iterson, The Audacity of Tolerance: A Critical Analysis of Legalized Prostitution in Amsterdam’s Red Light District. Prieiga per internetą: <http://www.humanityinaction.org/knowledgebase/312-the-audacity-of-tolerance-a-critical-analysis-of-legalized-prostitution-in-amsterdam-s-red-light-district>
10. Karen Hindle, Laura Barnett, Lyne Casavant, Prostitution: A Review of Legislation in Selected Countries (2008). Prieiga per internetą: <http://www.parl.gc.ca/content/lop/researchpublications/prb0329-e.htm>
11. Kazlauskaitė I., Prostitucijos realijos Lietuvoje: 10 klientų per dieną, tūkstantiniai atlyginimai ir patsidavinėjantys vyrai, 2017. Prieiga per internetą: <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/prostitucijos-realijos-lietuvoje-10-klientu-per-diena-tukstantiniai-atlyginimai-ir-patsidavinejantys-vyrai-n911527>
12. Kopži, Prostitucija. Prieiga per internetą: <https://anti-trafficking.lt/prostitucija/>

13. Kopži. Prieiga per internetą: <https://anti-trafficking.lt/>
14. Paura M., Apibrėžkime dar kartą prostituciją: Prostitucijos rūšys, 2019. Prieiga per internetą: https://kaunozinios.lt/svarbu/apibrezkime-dar-karta-prostitucija-prostitucijos-rusys-i-dalis_115663.html
15. Prostitution laws: Europeans debate whether criminalization or legalization works better (2013).
16. Public Safety Canada, Exit Doors Here: Helping Sex Workers Leave Prostitution, 2018. Prieiga per internetą: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/cntrng-crm/crm-prvntn/nvntr/dtls-en.aspx?i=10184>
17. Ringdal N. Love for Sale: a global history of prostitution, The Independent, 19 November 2004.
18. Sinkevičiūtė R., Diskusija apie pagalbą prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms. Prieiga per internetą: <https://www.caritas.lt/news/diskusija-apie-pagalba-prostitucijos-ir-prekybos-zmonemis-aukoms>
19. Tarptautinių žodžių žodynas. - Vilnius:Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.- p.241.
20. Tarvainen S. Spain Divided Over Semi-Legal Prostitution, German Press Agency, May 8, 2007.
21. University of Toledo, Study details link between social media and sex trafficking, 2018. Prieiga per internetą: <https://phys.org/news/2018-10-link-social-media-sex-trafficking.html>
22. Wiki, Prostitution in Czech Republic. Prieiga per internetą: https://en.wikipedia.org/wiki/Prostitution_in_the_Czech_Republic
23. Wiki, Prostitution in Europe. Prieiga per internetą: https://en.wikipedia.org/wiki/Prostitution_in_Europe

SANTRAUKA

Savanoriško vertimosi prostitucija baudžiamasis teisinis vertinimas

Edvinas Siudikas

Trumpai tariant prostitucija yra seksualinių paslaugų teikimas už atlygį, savanoriška prostitucija yra tada, kai tai atliekama savo noru, tačiau sąvokos yra daug platesnės ir kupinos problemų. Prostitucija turi daug rūšių ir reglamentavimo modelių. Požiūris į prostituciją keitėsi ir istoriškai, nors labai daug nepakito. Ir seniausiais laikais vienos valstybėse prostitucija buvo legali, o kitose – ne. Taip pat kaip ir dabar, tuo metu asmenys dažniausiai vertėsi prostitucija dėl piniginių paskatų. Lietuvoje prostitucija atsirado tuomet kai į Lietuvą pradėjo vykti kitų valstybių didikai, jie kartu su savimi atsiveždavo ir seksualinių paslaugų teikėjų.

Kad ir kaip apie prostituciją kalbama neigiamai, daugelyje Europos valstybių prostitucija yra bent dalinai legali. Tose valstybėse į prostituciją žiūrima liberaliau, didėja pasitikėjimas pareigūnais, seksualinių paslaugų teikėjoms sudaroma terpė kreiptis į valdžios institucijas, mažėja venerinių ligų plitimas. Tačiau net ir tokiu atveju kai kuriose valstybėse išlieka panašios problemos, smurtas, policijos brutalumas, prekyba žmonėmis, slapta prostitucija, visuomenės nepasitenkinimas.

Įvertinus savanorišką prostituciją baudžiamosios teisės aspektu, galima daryti išvadą, kad geriau savanoriška prostitucija besiverčiantiems asmenims netaikyti jokios baudžiamosios teisinės atsakomybės, tačiau jautria jų padėtimi besinaudojantys ir seksualines paslaugas perkantys asmenys administracinę atsakomybę turėtų būti patraukti.

SUMMARY

Criminal legal assessment of voluntary prostitution

Edvinas Siudikas

Prostitution is the provision of sexual services for remuneration, voluntary prostitution is when it is voluntarily done, but the concepts are much broader and modest. Prostitution has many species and regulatory models. The approach to prostitution has changed historically, even though it has not changed significantly. In the past, prostitution has been legal in some countries and it has not been the case in others. As is the case now, at that time, the people were most likely to have been in prostitution for monetary reasons. Prostitution appeared in Lithuania when the dissidents of other states started to travel to Lithuania, and they came together with providers of sexual services.

Despite the negative reviews of prostitution, prostitution is at least partly legal in many European countries. In those countries, prostitution is looked at more liberally, there is increasing confidence in officials, there is a climate for sexual service providers to approach the authorities, and there is a reduction in the spread of venerative diseases. However, even in this case, similar problems like, violence, police brutality, trafficking in human beings, secret prostitution and public dissatisfaction persist in some countries.

The assessment of voluntary prostitution in the context of criminal law leads to the conclusion that in order to make it better for people engaged in voluntary prostitution not to be subject to any criminal legal liability, but to apply administrative liability for people using this sensitive situation and purchasing sexual services.